لمړي فصل

د اسلام په هکله بيان

اسلام د الله پاک يواځني هغه دين دي د کوم پرته چه الله پاک د خپلو بندګانو نه (انسانان وي که پيريان) بل دين نه قبلوي د الله پاک ارشاد دي:

﴿ وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ ﴾[آل عمران: ۸۵] اوځوك چه د اسلام نه غير (بل) دين غواړي، نو هيڅکله به له ده نه قبول نه کړاي شي او دغه کس به په آخرت کې له تاوانيانوڅخه وي.

په یو بل مقام کي الله پاک فرمایلي دي:

﴿ إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلۡإِسۡلَٰمُۗ ﴾[آل عمران: ١٩]

بیشکه (معتبر) دین د الله په نیز اسلام دي.

د اسلام مبین دین د ټولو پیغمبرانو دین دي د الله پاک ارشاد دي:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ ﴾[الانبیاء: ٢٥]

او مونږ له تا نه مخکي هیڅ رسول نه دي لیږلی مګر چي هغه ته به مونږ (دا) وحي کوله چي بیشکه شان دا دي چه له ما نه پرته بل هیڅ حق معبود نشته، لهذا تاسو زما عبادت کوي.

په یو بل مقام کي الله پاک فرمایلي دي:

﴿إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦۚ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيۡمَٰنَۚ

وَءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ زَبُورٗا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلٗا قَدۡ قَصَصۡنَٰهُمۡ عَلَيۡكَ مِن
قَبۡلُ وَرُسُلٗا لَّمۡ نَقۡصُصۡهُمۡ عَلَيۡكَۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ
تَكۡلِيمٗا ﴿١٦٤﴾ رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ
لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا
حَكِيمٗا﴾[النساء: ١٦٣-١٦٥]

بیشکه مونږ تا ته وحي کړې ده، لکه څنګه چه مونږه وحي کړې وه نوح ته او له هغه نه پس (نورو) نبیانو ته او مونږ وحي کړې وه ابراهیم او اسمعیل او اسحاق او یعقوب او د (هغوي) اولادې ته او عیسی او ایوب او یونس او هارون او سلیمان ته۔ او مونږه داود ته زبور ورکړی وو

او (مونږ لیږلي وو) ډېر رسولان، چه یقیناً د هغوی احوال مونږ تا ته له دې نه مخکې بیان کړي دي او (نور) رسولان چې د هغوی احوال مونږ تا ته نه دي بیان کړي او الله له موسی سره خبرې کړي دي، واضحې خبرې.

او (مونږ ليږلي وو) رسولان، چې زېرى وركوونكي او وېرووونكي وو، د دې لپاره چې د خلقو لپاره په الله باندې څه حجت پاتې نشي او الله له ازله ډېر غالب، ښه حكمت والا دي.
الله پاک ددې پيغمبرانو، نوح، ابراهيم، اسحاق، يعقوب، داود، سليمان، ايوب، يوسف، موسى، هارون، زكريا، يحيى، عيسى، الياس، اسماعيل، يسع، يونس، او لوط عليهم السلام د ذكر كولو نه بعد فرمائي:
﴿ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقۡتَدِهۡۗ ﴾[الانعام: ٩٠]
دا هغه كسان دي چې الله ورته هدايت كړي دي، نو ته د دوي د طريقې اتباع كوه.
په اصولو (عقيده) كې د ټولو پيغمبرانو دين متفق دي، او د ځيني فرعي مسائلو او احكامو نه پرته په نورو مسائلو او احكامو كې هم اتفاق دي. خو په ځيني فرعي مسائلو كې د يو شريعت په نسبت سره په شريعت كې بدلون راځي، او هر چې اصول دي (عقيده) د هغې باره كې د ټولو پيغمبرانو دين

متحد او متفق دي، اوهيڅ کله په هغې کې بدلون نه راځي، ځکه چې الله پاک بني اسرائيلو ته موسی او عيسی عليهم السلام د پيغمبرانو په حيث ليږلي وو.

خو هغه کتاب چه الله پاک په عيسی عليه السلام باندې نازل کړی وو(انجيل) په هغې کې الله پاک ځيني هغه حکمونه منسوخ کړل، کوم چې د موسی عليه السلام په شريعت (تورات) کې موجود وو، ځکه چې عيسی عليه السلام خپل قوم (بني اسرائلو) ته فرمايلي وو:

﴿وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾[آل عمران : ٥٠]

پدې حال کې چې تصديق کوونکی يم د هغه (کتاب) چه له ما نه مخکې و، چې تورات دي او د دې لپاره (راغلی يم) چې تاسو لپاره بعضې له هغو شيانو حلال کړم چې پر تاسو باندې حرام کړی شوي وو، او ستاسو د رب له طرفه ما تاسو ته

واضحه نښه (معجزه / دليل) راوړې ده، نو له الله نه ووېرېږئ او زما اطاعت وکړئ.

موسی اوعیسی علیهم السلام یو امت (بني اسرائلو) ته دپیغمبرانو په حیث راغلي وو، خو د دوي شریعتونه په ځیني فرعي مسائلو او حکمونو کې د یو بل نه مختلف وو، همداسي د دوي نه روستو راغلي پیغمبران هم.

بیا د زماني په تیریدو سره هیڅ یو شریعت د تحریف او تبدیل نه محفوظ پاتي نشو، لکه څنګه چې الله پاک فرمایلي دي:

﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾[آل عمران: ٧٨]

او یقینًا په دوي کې یوه ډله ده چې په (لوستو د) کتاب سره خپلې ژبې تاووي، د دې لپاره چې تاسو په هغه د (الله د) کتاب ګمان وکړئ، حال دا چه هغه له (حق) کتاب څخه ندي،

او دوي وايي چې دا (مُحرّف عبارتونه) د الله له جانبه دي، حال دا چې هغه د الله له جانبه ندي، او دوی په الله باندې دروغ تپي، حال دا چې دوی پوهيږي

په يو بل مقام کې الله پاک فرمائي: ﴿يُحَرِّفُونَ ٱلۡكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِۦ﴾[النساء: ٤٦] هغوی له خپلو ځايونو نه کلمې بدلوي.

او ځيني له هغو کسانو نه چه يهوديان دي، هغوي له خپلو ځايونو نه کلمې بدلوي او هغوی وايي: (سَمِعْنَا وَعَصَيّنَا) مونږ واورېدل او مونږ نافرماني وکړه. (وَاسْمَعْ غَيّرَ مُسّمَعٍ) او ته واوره، چې ته اورول شوي نه يې (اورَاعِنَا) زمونږ رعايت وکړه د خپلو ژبو په تاوولو سره او په دين کې د طعن (او عيب) راوښکلو لپاره، او يقينًا که دوي ويلي وي (چې) (سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا) مونږ واورېدل او اطاعت مو وکړ، او (اِسْمَعْ) واوره، (وَانْظُرْنَا) او مونږ ته وګوره، نو دا (کلام) به د هغوی لپاره ډېر غوره او ډېر درست ساتونکي وو، ليکن الله د دوی د کفر په

سبب په دوي لعنت کړيدي، نو دوي ايمان نه راوړي مګر ډير لږ (خلق)

او ددي تحريف او تبديل په نتيجه کي د عامو انسانانو نه د حق او هدايت لاري ورکې شوې، الله پاک غوښتل چې خپلو بندګانو ته هدايت وکړې، ددي لپاره چې د خپل دين او د هدايت لاري خپلو بندګانو ته بيرته روښانه کړې، د محمد صلى الله عليه وسلم د نبوت انتخاب وکړ، او په ټولو انسانانو باندي يي د محمد صلى الله عليه وسلم د دين تابعداري لازم کړه اوس د اسلام نه پرته هيڅ يو دين د الله پاک په وړاندي د قبوليت قابل ندي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴾[آل عمران: ٨٥]

اوڅوك چه له اسلام نه غير (بل) دين غواړي، نو هيڅکله به له ده نه قبول نه کړى شي او دغه کس په آخرت کي له تاوانيانو څخه دي.

صحيح مسلم کي د ابو هريره رضي الله عنه روايت دي چې نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الأُمَّةِ يَهُودِيٌّ، وَلا نَصْرَانِيٌّ، ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، إِلا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ»

قسم په هغه ذات چه د محمد صلى الله عليه وسلم روح د هغه په لاس کي دي، نه اوري زما باره کي په دي امت کي هيڅوک، که يهودي وي او که نصراني وي، او بيا په داسي حالت کي مړ شي، چې زما په شريعت باندي ايمان نلري مګر د جهنم اور ته به ځي. (صحيح مسلم:١٥٣)۔

نبي کريم صلى الله عليه وسلم ته چه الله پاک کوم کتاب (قران حکيم) ورکړی دی نو ددي د محفوظ ساتلو ذمواري الله پاك پخپله اخستي ده، ځکه خو قرآن حکيم کي د هيڅ قسم تحريف او تبديل کنجائش نشته، د الله پاک ارشاد دي:

﴿ إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴾[الحجر: ٩]

بیشکه هُم مونږ پخپله ذکر نازل کړي دي او بیشکه مونږ د ده خامخا ساتونکي یو.

دویم فصل

د اسلام متعلق د مقصود إلهي وضاحت او تفسیر یواځې الله پاک پخپل کتاب او د خپل نبي صلی الله علیه وسلم په سنت کې کړي دي او بل هیچا ته دا اختیار حاصل ندی چې د خپل ځان نه په شریعت اسلامي کې دخل اندازي وکړي، نبي کریم صلی الله علیه وسلم چه په ټولو خلکو کې غوره شخصیت دي، خو هغه هم د خپل رب د خوا نه یواځې د مبلغ حیثیت لري، الله پاک فرمایلي دي:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغۡ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ مِن رَّبِّكَۖ﴾[المائدة: ٦٧]

ای رسوله! ته ورسوه هغه څه چې تا ته د خپل رب له جانبه نازل کړي شوي دي ـ

د نبي کريم صلی الله عليه وسلم ذمداري د اسلامي شريعت په تبليغ کې د هغې پوره وضاحت او بيان کول دي، لکه څنګه چې الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴾[النور : ٥٤]

او د رسول په ذمه نشته مګرښکاره پيغام رسول۔

دا خبره دې بايد هم ښکاره وې چې د نبي کريم صلی الله عليه وسلم بيان په تبليغ د دين کې هم د الله پاک د خوانه شوی دي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿فَإِذَا قَرَأْنَـٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴾[القيامة: ١٨-١٩]

نو کله چې مونږ دی (قرآن) ولولو، نو ته د ده د لوستلو پيروي کوه.بيا يقينًا زمونږ په ذمه دده (قرآن) بيانول دي۔

د نبي کريم صلی الله عليه وسلم بيان هم د الله پاک د خوانه وحې ده، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْىٌ يُوحَىٰ ﴾

[النجم : ٣-٤]

او دی (محمد علیه الصلاة والسلام) له خپل خواهش نه خبرې نه کې. ندی دا (قرآن) مګر وحي چې (ده ته) وحي کول شي۔
د همدې وجې نه به چه کله د نبي کریم صلی الله علیه وسلم نه د یو حکم باره کې تپوس وشو نو که د مخکې نه به ورته د خپل رب د خوانه ددغې حکم باره کې وحې شوی وه نو جواب به یې ورکړو، او که وحې به نه وه شوې، نو د جواب ورکولو د پاره به یې د وحې انتظار کولو، او په ټولو خلکو کې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم په مقصد او مراد باندې دهغه ملګرې صحابه ډیر ښه پوهیدل، ځکه خو د هغوې فهم په قران کې حجت او دلیل دې.
او هغه څوک چې دا عقیده ولري چې د الله پاک نه پرته بل څوک هم کولې شي چې شریعت سازي وکړې او د ځانه قوانین جوړ کړې چې په هغې سره څه حلال او څه حرام وګرځوې، نو ده په حقیقت کې د الله پاک سره په حکم کې شریک جوړ کړ او بیله شک داعقیده د کفر ده.

الله پاک چي د خپل کلام معنی بیانه وې د هغې د پاره خپل کلام نازله وې، او د هغې وضاحت او بیان یا پخپله کوې، او یا په مخلوق کې ددي وضاحت او بیان هغه څوک کوې چاته چې د الله پاک د خوا اجازه وې.

دقرآن پوهان د دوه شرطونو په بنیاد د قرآن نه استنباط کولی شي.

لمړي شرط: د عربي ژبي په بنسټ او د هغې د مفرد او مرکب د وضعیت سره موافق استباط کول، او د هغې نه بهر نه وتل.

دویم شرط: دا استنباط به د هغې معنی نه مخالف نوې کومه معنی چې د قران نه په صراحت سره ثابته وې.

دا حقیقت باید ذکر کړو چه ټولې هغه خبري چې الله پاک ته د هغې نسبت کیږې، ټولې د هغه خبري نه وي، ځکه چې أهل کتاب (یهود، او نصاری) په دي گمراه شول چې هغوې په استنباط کې د تکلف په بنیاد په محکم د کتاب کې گډلیچ وکړ ددي د پاره چه د متاشبه سره یي په ټکر کې راولئ او

دوې به ددي نسبت الله پاک ته کولو، ددوې باره کې د الله پاک ارشاد دی:

﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم بِٱلْكِتَٰبِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴾[آل عمران: ۷۸]

او يقيناً يقيناً په دوی کې يوه ډله ده چې په (لوستو د) کتاب سره خپلې ژبې تاووي، د دې لپاره چې تاسو په هغه د (الله د) کتاب ګمان وکړئ، حال دا چه هغه له (حق) کتاب څخه نه دي، او دوی وايي چې دا (مُحرّف عبارتونه) د الله له جانبه دي، حال دا چه هغه د الله له جانبه ندي، او دوی په الله باندې دروغ تړي، حال دا چه دوي پوهيږي

يَلۡوُۥنَ أَلۡسِنَتَهُم بِٱلۡكِتَٰبِ

دوي ژبې اړوي په کتاب باندي ﴿لِتَحۡسَبُوهُ﴾ ددې لپاره چي تاسو په هغه د (الله د) کتاب ګمان وکړئ، د ډېر نيزديکت دوجې نه، دوي دا کار ګمراهي کې انتهائي درجې ته رسيدلو دپاره کوې.

دريم فصل

د الله پاک حق: د الله پاک حق دادي چه په پوره اخلاص سره هر نوعه عبادت يواځې د الله پاک لپاره وکړی شي، د الله پاک رشاد دی:

﴿وَإِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ﴾[البقرة: ١٦٣]

او ستاسو حق معبود يو معبود دي، هيڅ لايق د عبادت نشته مګر يواځې هغه دی چه ډېر زيات مهربان، بې حده رحم کوونکي دي.

په ټولو عملونو کي که د زړه سره تعلق لري، يا د ژبي سره تعلق لري، يا د اندامونو سره تعلق لري، په دي ټولو عملونو کي بايد د الله پاک سره هيڅوک شريک نه کړی شي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿وَٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَلَا تُشۡرِكُواْ بِهِۦ شَيۡـٔٗاۖ﴾[النساء: ٣٦]

او تاسو د الله عبادت کوئ او له هغه سره هيڅ شی مه شريکوئ.

شرک أکبر د بنده هيڅ يوه نيکئ نه پريږدي، بلکه هغه بربادوي! د الله پاک ارشاد دي:

﴿وَلَقَدۡ أُوحِيَ إِلَيۡكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكَ لَئِنۡ أَشۡرَكۡتَ لَيَحۡبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ﴾[الزمر : ٦٥]

او يقينًا يقينًا تا ته وحي کړی شوې ده او هغو کسانو ته چي له تا نه مخکي وو (داسي چي) قسم دي که تا شرک وکړ (نو) ستا عمل به خامخا لازمًا برباد شي او ته به خامخا لازمًا له تاوانيانو څخه شي.

دا خطابي إلهي غوره شخصيت محمد صلى الله عليه وسلم ته متوجه دى، نو د هغه چا به څه حال وي، چې د هغه نه په مرتبه کې ښکته وي؟

الله پاک خپل بنده ته شرک أکبر د توبې نه پرته نه معاف کوي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ ﴾[النساء : ٤٨]

بیشکه الله نه بخښي دا چې له هغه سره دې (څوك) شريك كړاي شي، او هغه (ګناه) بخښي چې له دې (شرك، يا كفر) نه كمه وي د چا لپاره چې وغواړي.

په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ مَاتُواْ وَهُمۡ كُفَّارٞ فَلَن يَغۡفِرَ ٱللَّهُ لَهُمۡ ﴾[محمد: ٣٤]

بیشکه هغه کسان چې کافران شوي دي او د الله له لارې نه منع کيږي، بيا دوی په داسې حال کې مره شي چې کافران دي، نو الله به دوی ته له سره بخښنه ونه کړي.

څوک چې د کفر په حالت کې مړ شو جهنمي دی الله پاک فرمائي:

﴿وَمَن يَرۡتَدِدۡ مِنكُمۡ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتۡ وَهُوَ كَافِرٞ فَأُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾[البقرة : ٢١٧]"

او په تاسو کې چه څوك له خپل دين نه وګرځيده، بيا په داسې حال کې مړ شو چې کافر وو، نو دغه کسان (چې دي) ددوی عملونه په دنيا او آخرت (دواړو) کې ضايع شويدي او دغه کسان د اور ملګري دي، دوي به په هغه کې تل ترتله (هميشه) وي.

په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمۡ كُفَّارٌ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ لَعۡنَةُ ٱللَّهِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ﴾ [البقرة : ١٦١]

بيشکه هغه کسان چې کفر يې کړي دي او په داسې حال کې مړه شول چې کافران وو، (نو) دغه کسان، په دوی باندې د الله لعنت دي او د فرشتو او د خلقو ټولو (لعنت دي)۔

کافر کله پخپل ژوند کې د نورو انسانانو سره مرسته او کومک هم کوې او هغوې ته نفع رسوي، خو دا د الله پاک له خوانه د انسانانو د فائدي لپاره داسي تابع او مسخر شوي وي، لکه څنګه چې نور کائنات د انسانانو د فائدي لپاره مسخر او تابع دي، لکه لمر، سپوږمۍ، هواګاني، وريځې وغيره، دا ټول کائنات الله پاک د انسانانو د فائدي لپاره تابع او مسخر کړيدي. حقيقت کې د الله پاک نه انکار کولو باندي کفر واقع کيږي، او سزا هم د الله پاک د حق نه انکار کولو باندي ورکول کيږي.

څلورم فصل

ایمان اوکفر: دوه نومونه او حقیقتونه دي چې ددې دواړو د حکمونو تعیین الله پاک په شریعت اسلامي کې واضحه کړي دي، نو هیڅوک دا اختیار نلري چې د ښکاره شرعي دلیل پرته د چا تکفیر وکړي او د اسلامي ملت څخه یې خارج کړي.

په مخ د زمکه دې باره کې خلک دوه قسمه دي چې دریم قسم نلري، لکه څنګه چې د الله پاک ارشاد دی: ﴿هُوَ الَّذِى خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾[التغابن ٢]

هم دغه (الله) هغه ذات دې چې تاسو یې پیدا کړئ، نو په تاسو کې ځینې کافر دي او ځینې په تاسو کې مؤمن دي۔ او الله هغو کارونو لره چې تاسو یې کوئ ښه لیدونکی دی.

او ددې دواړو ډلو اړوند ډیر مسائل او احکام په قرآن او سنت کې شته.

منافقان څوک دي؟

منافقان خو یا هغه کافران دي چې په ښکاره باندي د إيمان او إسلام دعوه کوې، خو د هغوې په زړه کې د إيمان څرک نه تر سترګو کيږي، بلکه په پټه دوي د اسلام ډير سخت دښمنان وې، دي ډول منافقت ته په اسلامي شرعي اصطلاح کې (نفاق أکبر) لوې منافقت وائي.

همدغه شان منافقان خو یا هغه مسلمانان دي چې خپل ګناهونه پټ ساتي او د تابعدارۍ او بندګۍ اظهار کوې، لکه هغه څوک چې ځان داسي ښکاره کوې، چې ګويا که دا د وعدي پابند دی، خو حقيقت کې دي د وعدي پابندي نه کوې، بلکه د وعدي خلاف کوې، همدغه شان هغه څوک چه دا ښکاره کوې چې ګويا که دا په خبرو کې رشتيا وايي، خو په حقيقت کې داسي نه وي بلکه په خبرو کې دروغژن وي .. وغيره، دي ډول منافقت ته دشريعت په اصطلاح کې نفاق

اصغر (د مخکي په نسبت سره وړوکی منافقت) ځکه خو ددي ډول منافق سره د مسلمانانو په شان برخورد کيږي.

اصل کي د مؤمن بنده وينه او مال حرام دي او د کافر وينه او مال حلال، خو دا حکم مطلقا (هر وخت) نه دي، بلکه کيداي شي چه د کافر وينه او مال د ذمي يا امان او تعاهد د وجي نه محفوظ شي، او کيداي شي چه د مؤمن وينه د هغه د ګناه په سزا کي مثلا قتل وکړي يا د واده نه بعد زنا وکړي، او ددي په سزا کي په قتل ورسيږي.

هيچا ته کافر ويل درست ندي، مګر هغه څوک چه الله پاک او د هغه پيغمبر يي کافر وګرځوي، لکه هغه څوک چه د الله پاک او د هغه د پيغمبر نه انکار وکړي.

همدغه شان هغه څوک چي الله پاک او دهغه په رسول پوري ټوقي وکړي، دوي ټول هغه کسان دي چي الله پاک دوي کافر ګرځولي دي، لکه د الله پاک ارشاد دی:

﴿قُلۡ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمۡ تَسۡتَهۡزِءُونَ ٦٥ لَا تَعۡتَذِرُواْ قَدۡ كَفَرۡتُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡۚ إِن نَّعۡفُ عَن طَآئِفَةٖ مِّنكُمۡ نُعَذِّبۡ طَآئِفَةَۢ بِأَنَّهُمۡ كَانُواْ مُجۡرِمِينَ﴾

[التوبة: ٦٥-٦٦]

ته (ورته) ووایه: ایا تاسو په الله او د هغه په آیتونو او د هغه په رسول پورې استهزا او مسخرې کولې؟

عذرونه (بهانې) مه جوړوئ، یقینًا تاسو له خپل ایمان راوړو نه وروسته کافران شوي یئ، که مونږ په تاسو کې یوې ډلې ته معافي وکړو، (نو) بلې ډلې ته به عذاب ورکړو، په سبب ددې چې هغوی په رښتیا مجرمان وو.

همدغه شان هغه څوک چې د الله پاک او دهغه د رسول د حکم منلونه سر غړونه وکړي.

هغه څوک چې د دین اسلام د قطعي او واضحه مسائلو نه او حکمونو نه انکار وکړي.

هغه ځوک چي په الله پاک باندي د ځانه دروغ ووائي.

الله پاک فرمايلي دي:

﴿ إِنَّمَا يَفْتَرِي ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴾[النحل: ١٠٥]

خبره همدا ده چه دروغ هغه کسان تړي چي د الله په آيتونو باندې إيمان نه راوړي او همدغه خلق دروغجن دي.

يو بل مقام کي الله پاک فرمايلي دي:

﴿ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓۚ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴾[العنكبوت: ٦٨]

او له هغه کس نه لوي ظالم ځوك دي (يعني نشته) چي په الله باندې دروغ تړي، يا د حق تکذيب کوي، کله چي ده ته دغه (حق) راشي، ايا په جهنّم کي د کافرانو لپاره د اوسيدو ځاي نشته؟

دي آيت کريمه کي د ظلم نه مراد کفر دي.

همدغه شان هغه څوک چې د غیر الله د پاره بندګي وکړئ، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَـٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَـٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴾[المؤمنون : ١١٧]

او هغه څوك چې له الله سره بل داسې إله بلي چې له هغه سره پدې باندې هیڅ دلیل نشته، نو بیشکه همدا خبره ده چې دده حساب دده د رب په نیز دی، بیشکه شان دادي چه کافران بري نه مومي،

برابره خبره ده که دا بندګي خالص د غیر الله لپاره وکړي، او یا غیر الله واسطه او سفارشي وګرځوي دا ټول په کفر کې داخلیږي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَـٰٓؤُلَآءِ شُفَعَـٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾[يونس : ١٨]

او دوی له الله نه غیر د هغو ځيزونو عبادت کوي چې نه دوي ته ضرر رسولې شي او نه دوي ته نفع رسولې شي او دوی وايي: دا د الله په وړاندې زمونږ سفارشيان دي، ته ووايه: ايا تاسو الله په هغه څه خبروئ چې هغه يې نه په اسمانونو کې پيژني او نه يې په ځمکه کې، هغه ډېر پاك دي او ډېر اوچت دي له هغو ځيزونو نه چې دوي يې ورسره شريکوي۔

همدغه شان هغه څوک چې دالله پاک حق مخلوق ته ورکړې لکه په قانون سازي کې د الله پاک حق مخلوق ته ورکول، چې هغوې د خپل ځان لپاره حلال او حرام مقرر کړي، دا هم په کفر کې داخليږي، ځکه چه په حلالو او حرامو کې د چا تابعداري کول د هغه عبادت دي، لکه څنګه چې الله پاک فرمايلي دي:

﴿إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۚ أَمَرَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ﴾[يوسف: ٤٠]

حکم (فيصلې) يواځې الله ته خاص دي، هغه حکم کړی دي چې تاسو يواځې د هغه عبادت کوئ۔

همدغه شان هغه څوک چې د غیر الله لپاره د علم غیب عقیده ولري، لکه: ساحران کاهنان وغیره، الله پاک فرمایلي دي:

﴿قُل لَّا يَعۡلَمُ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلۡغَيۡبَ إِلَّا ٱللَّهُۚ﴾[النمل: ٦٥]

ته (دوی ته) ووایه: هر هغه څوك چې په اسمانونو او ځمکه کیدي په غیبو نه پوهیږي غیر له الله نه۔

همدغه شان هغه څوک چې د مخلوق باره کې دا عقیده ولري چې دا مخلوق په کائناتو کې تصرف او واک لري او د ژوند او مرګ اختیار لري، د الله پاک ارشاد دی:

﴿أَمۡ جَعَلُواْ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُواْ كَخَلۡقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ ٱلۡخَلۡقُ عَلَيۡهِمۡۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ وَهُوَ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّٰرُ﴾[الرعد: ١٦]

يا دوی د الله لپاره داسي شريکان مقرر کړي دي چي د هغه د پيدا کولو په شان پيدا کول يي کړي دي، بيا په دوی باندې پيدا کول مشتبه شويدي؟ ته ووايه: الله د هر شي پيدا کوونکي دي او هم هغه يو دي، ډېر غالب دي۔

همدغه شان هغه څوک چې د مؤمنانو پرته د کافرانو سره دوستي کوې د هغوې سره مينه لري او د هغوي سره مرسته او کومک کوې د الله پاک ارشاد دی:

﴿وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ﴾ [المائدة: ٥١]

او په تاسو کې چه چا له دوی سره دوستي وکړه، نو يقينًا هغه له همدوي څخه دي.

همدغه شان هغه څوک چه کولی شي د دين اسلام په زده کولو باندې قادر شي او بيا پخپل اختيار سره د دين اسلام د زده کولو نه مخ وگرځوې دا کافر دي، اگر که په حقيقت کې دي جاهل او ناپوهه هم وي ځکه چې ددې شمېر په هغه جاهلانو او ناپوهانو کې کيږې کوم چې کولاي شي خپل جهل

او ناپوهي لري کړئ څکه خو الله پاک د مشرکانو باره کي فرمايلي دي:

﴿بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ٱلۡحَقَّۖ فَهُم مُّعۡرِضُونَ﴾[الانبياء: ٢٤]

بلکې د دوي (کافر) اکثره خلق حق نه پيژني، نو دوي مخ ګروځونکي دي۔

الله پاک دوي ته جاهلان او ناپوهه ويلي دي ليکن دوي پخپل اختيار خپل ځانونه جاهلان او ناپوهه ګرځولي دي.

په يو بل مقام کي الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ عَمَّآ أُنذِرُواْ مُعۡرِضُونَ﴾[الأحقاف: ٣]

او کافران شوي کسان له هغه (قرآن) نه چي دوي پرې وېرولي شي، مخ ګرځوونکي دي۔

کله انسان د حق خبره واورئ او بيا دهغې نه اعراض وکړې نو د هغه جهل او ناپوهي بيا هيڅ عذر ندي، داسي ګمراهان په امت کي ډير زيات وي څکه چي هغوې د حق خبره واوري

خو بيا د هغې نه اعراض وکړې او خپل ځان د حق د وضاحت نه ناخبره کړي.

د شرعي او کوني دلائلو نه بې پروائي د ډيرو کافرانو عادت دی، د الله پاک ارشاد دی:

﴿وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ﴾ [يوسف: ١٠٥]

او څومره ډېر دليلونه دي په اسمانونو او ځمکه کې، چه دوي پرې تيرېږي، په داسې حال کې چه دوي له هغو نه مخ اړوونکي وي.

په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي:

﴿بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ﴾ [المؤمنون: ٧١]

بلکې مونږ دوي ته ددوي ذکر راووړ، نو دوي له خپل ذکر نه مخ اړوونکي دي.

د یو څه پوهي سره د انسانانو خپل منځي حقوق نه ساقطیږي، نو د دومره زیات شرعي اوکوني دلائلو سره به د الله پاک حق څنګه ساقط شي؟

انساني عقل چې کله د الله پاک د قدرت په نښو او دلائلو کې صحیح سوچ او فکر ونه کړئ، نو د دغه نښو او دلائلو نه هیڅ قسم فائده نشي اخستلی اګر که دغه دلائل او نښې ډیرې واضحه او ښکاره او هره ورځ په سترګو لیدل کیږي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿ وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ ءَايَٰتِهَا مُعْرِضُونَ ﴾الانبياء ٣٢

او مونږ اسمان محفوظ چت جوړ کړی دي او دوي (کفار) د هغه (اسمان) له نخښو نه مخ ګرځوونکي دي۔

انسان د خپل ګمان په وجه باندي په دي غلط فهمۍ کې واقع کیږي، چه د حق د تفصیلي معلوماتو نه مخ ګرځول او هغه

شاته غورځول به دي د هغه څه نه بچ کړي کوم چه ددي سره د حکم په لحاظ سره پيوسته کيږي.

حق نه د مخ اړولو لاملونه:

د حق نه قبلول او دهغې نه اعراض کول او مخ اړولو لامل او سبب خو يا تکبر او غرور وي، او يا خواهشت پرستي وي، همدا وجه ده چئ کله په ده باندي يو مصيبت ، يا ازميښت وغيره راشي نو دده تکبر او غرور او خواهشات ختم شي، بيا ورته حق ډير واضحه ښکاره شي، او حق ته رجوع هم کوئ.

پنځم فصل

د ايمان تعريف: په ژبه اقرار، په اندامونو عمل او په زړه سره عقيده، دي دري واړو ته ايمان وائي ددي داسي مثال دی لکه د ماښام مونځ چې دري رکعته دی، که چيرته په دي دري رکعتونو کې يو رکعت هم کم شي نو بيا ورته د ماښام مونځ نه ويل کيږي، همدغه شان ايمان هم دري اجزاء (برخي) لري چې په ژبه اقرار، په اندامونو عمل، او په زړه سره تصديق او

عقيده لرل، كه چيرته په دي دري واړو كې يو نه وي نو هغې ته شرعي ايمان نه ويل كيږي.

دايمان اجزا (برخې) او دهغې حقيقت (قول عمل، او اعتقاد)

د ايمان اجزاء (برخې) چې اقرار، عمل او عقيده دي، دايمان په دي برخو كې چې يوه برخه نه وي نو إيمان، إيمان شرعي نه پاتې كيږي، ځكه چې اسلامي شريعت په إيمان كې دا دري واړه برخې (په ژبه اقرار، په اندامونو عمل، او په زړه كې عقيده) لازمي ګرځولي دي.

د عقيدې نه دا مراد نده چې دعامو انسانانو سره مرسته او كومك كول او د هغوي سره بغض او حسد نه كول، ځكه چې دي ته دعامو خلكو زړونه ميلان كوې، اګر كه د الله په وجود او وحدانيت إيمان هم نلري، بلكه د عقيدې نه مراد په زړه سره عقيده او تصديق او عمل كول دي.

په زړه سره اعتقاد او د هغي وضاحت:

په زړه سره ددي حقيقت تصديق او يقين کول چې د عبادت او بندګئ حقدار يواځې الله پاک دي، هيڅ شريک نلري، او محمد صلى الله عليه وسلم د الله پاک بنده او پيغمبر دي، او هغه دين او شريعت چې محمد صلى الله عليه وسلم د الله پاک د خوانه د بشريت د سوکالۍ د پاره راوړي دي هغه حق دي.

په زړه سره عمل او دهغي وضاحت: دزړه عمل د الله پاک او د هغه د پيغمبر او د هغه د دين سره مينه کول، او عبادت او بندګي يواځې په اخلاص سره د الله پاک لپاره کول دي ته د زړه عمل وائي.

د ايمان په اجزاء (برخو) کې وينا يواځې دا نده چې په خبرو کې رشتنوالی، د مور او پلار سره په نرمي خبري او تعامل کول، په نورو خلکو باندي سلام اچول، او هغه چاته لاره ښودل د چانه چې لاره ورکه شوي وي، څکه چې دا کارونه هر څوک

خوښوي تردي چې کافر او ملحد انسان هم دا کارونه خوښوي، بلکه په ایمان کې هغه قول او
وینا معتبره ده کوم کومه چې د محمد صلی الله علیه وسلم شریعت معتبره ګرځولي وي، په ایمان کې تر ټولو لویه وینا هغه د توحید او رسالت اقرار دي او د الله پاک تسبیح (پاکوالی) بیانول، او د الله پاک کبریاء (لوئي) بیانول دي.
د ایمان په اجزاء (برخو) کې عمل کول یواځې دا ندی چې دنیکئ کارونه کول لکه د مور او پلار سره احسان کول، او د لاري نه ضرري څیز لري کول، مسکین او بیوزله ته خوراک ورکول د مظلوم مرسته او مدد کول، د میلمه احترام کول ځکه چې داکارونه هرڅوک ښه ګڼي اګر که د ایماني دولت نه محروم وي، بلکه په ایمان کې هغه عمل معتبر دي د کوم چې محمد صلی الله علیه وسلم مونږ ته بیان او وضاحت کړي دي، لکه د لمانځه، زکات، روژې، حج وغیره پابندئ کول.

د نیکئ هغه کارونه په کومو کې چئ ټول اسماني دینونه متفق دي: لکه د عامو خلکو سره همدردي، په خبرو کئ رشتیا ویل، د مور او پلار سره احسان کول، بیوزله خلکو ته خوراک ورکول، د لارې نه ضرري څیز لرې کول وغیره، دا کارونه چې کله د الله پاک د رضا په خاطر په اخلاص سره وکړې شي نو په دې سره ایمان کې زیادت راځې، خو داسې نده چې ددې کارونو په نه کولو سره بنده د ایمان نه محرومیږي، او داسي هم نده چې ددې کارونو په کولو سره هر څوک د ایمان نه برخمن کیږي، بلکه دا کارونه یواځې په دې دلالت کوي، چې دا انسان پخپل اصلي فطرت باندې باقي پاتیدې، او ددې فطرت ندی خراب شوي، داسي فطرت د حق قبلولو ته ډیر نیزدې وي، لکه الله پاک فرمائلي دي:

﴿فِطۡرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِي فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيۡهَاۚ﴾[الروم: ٣٠]

(تاسو لازم ونیسئ) د الله هغه فطرت لره چې په هغه یې خلق پیدا کړي دي۔

ايمان كئ زيادت، نقصان، او زوال هم راځي په طاعت او بندګئ سره ايمان زياتيږي، او په معصيت او ګناه کولو سره ايمان كميږي، او په كفر او شرک سره ايمان زائله كيږي، او ختميږئ، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴾ [الأنفال:٢]

بيشكه خبره همدا ده چې مؤمنان هغه خلق دي، چه كله الله ياد كړاي شي، نو د دوی زړونه ووېرېږي او كله چه دوي ته د هغه (الله) آيتونه تلاوت كړاي شي (نو) دغه (آيتونه) دوي ته ايمان ورزيات كړي او خاص پخپل رب باندې دوي توكل كوي۔ په يو بل مقام كئ الله پاک فرمايلي دي: ﴿وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِيمَٰنًا ﴾[المدثر :٣١]

او د هغو كسانو ايمان زيات شي چې ايمان يې راوړی دي.

همدغه شان د الله پاک ارشاد دی:

﴿ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ ﴾ [الفتح :٤]

دغه (الله) هغه ذات دي چه د مؤمنانو په زړونو کې يې سکون (اطمينان) نازل کړ، ددې لپاره چه دوي د خپل (مخکيني) ايمان سره د ايمان په لحاظ نور ورزيات شي۔

د کفر نه بعد د إيمان د ثبوت لپاره يو څو خبري ضروري دي:

په زړه سره اعتقاد (په زړه سره د توحيد او رسالت تصديق کول، او په زړه سره عمل (د الله پاک او د هغه د رسول سره مينه کول، همدغه شان د هر هغه څه سره مينه کول کوم چه د الله پاک او د هغه د رسول صلى الله عليه وسلم خوښ وي.

د تصديق نه بعد بيا په ژبئ سره اقرار کول، او بيا په اندامونو سره عمل کول، دي ته شرعي إيمان وائي.

هغه څوک چئ په زړه سره تصديق وکړئ او په ژبئ سره په اقرار کولو قادر وي خو په ژبه اقرار ونه کړئ مؤمن نه دی.

همدغه شان هغه څوک چئ په زړه سره تصديق وکړئ او په ژبئ سره اقرار وکړئ، او په عمل کولو باندي قادر وي خوعمل ونه کړئ مؤمن نه دی.

او هغه څوک چې په ژبه باندي اقرار او په اندامونو باندي عمل کول غواړئ خو نشي کولاي چئ اقرار او عمل وکړئ دا مؤمن دي، ځکه الله پاک فرمايلي دي:

﴿ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَا ۚ ﴾ [البقرة:٢٨٦]

او الله هيڅ يو نفس نه مكلف كوي مگر د هغه له وَس سره سم.

يو بل مقام كې الله پاک فرمايلي دي:

﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ﴾[الطلاق:٧]

الله هېڅ يو نفس نه مكلف كوي مگر هغومره چه ده ته يي وركړى دي۔

هر کله چي مسلمان د إيمان ضد (منافي) کارونو کي واقع شي نو د هغه ايمان ټول د مينځه ځئ، برابره خبره ده چئ د ايمان دا منافئ کارونه د قول(وينا) سره تعلق لري، يا د عمل سره تعلق لري يا د عقيدې سره تعلق لري، ځکه چئ صحيح عقيده او عمل او قول همدا دري واړه صحيح ايمان دي، ددي مثال داسي دی لکه د ماښام دري رکعته مونځ کله چئ مونځ کونکی د ماښام د لمانځه په يو رکعت کي يو داسي عمل ترسره کئ چئ هغه دغه رکعت لره باطل کړئ نو په دي سره د دغه مونځ کونکي د ماښام ټول مونځ باطل شو اګر که دې لمونځ کونکي د ماښام نور دوه رکعته صحيح ادا کړي وي.

دا خبره زمونږ د مخکئ خبري سره – چئ ايمان په نيک عملونو سره زياتيږئ او په ګناهونو سره که کبيره وي يا صغيره وي کميږئ- ټکراو نلري لکه څنګه چئ لمونځ په يو داسي عمل سره چئ د لمونځ منافي وي لمونځ باطليږئ خو دا ددي منافي نه دي چه لمونځ په نيک عمل سره لکه په لمانځه کئ خشوع او

عاجزئ کول او اوږد قیام کولو سره د لمانځه اجر او ثواب زیاتیږئ، او په ځیني ممنوع کارونو سره د لمانځه اجر او ثواب کمیږئ خو لمونځ باطلیږئ نه، لکه لمانځه کئ بره کتل، یا لاسونه په سجده کئ د سپي په څیر زمکئ سره جوخت لګول وغیره همدغه شان د ایمان زیادت او کموالی هم دي.

د ایمان ضد او منافئ کارونه یواځئ هغه کارونه دي کوم چئ په شریعت اسلامي کئ بیان شوي دي، همدغه شان د لمانځه باطلونکي کارونه یواځې هغه دي کوم چئ په شریعت اسلامي کئ بیان شوي دي.

شپږم فصل
د الله پاک د أسماء او صفاتو بیان:

الله پاک ښکلي نومونه او صفتونه لري، او د الله جل جلاله په باره کئ هیڅوک د هغه نه زیاته پوهه نلري، ددي د وجئ نه مونږ د قران او سنت موافق هر هغه څه نفي کوو، کوم چئ د

هغه د شان سره مناسب نوي او هغه خپله د خپل ځان نه نفي کړئ وي، او هر هغه څه الله پاک لپاره ثابته وو کوم چئ د الله پاک د شان سره لائق وي، او هغه د خپل ځان لپاره ثابت کړي وي.

مونږ هغه څه چئ د الله پاک د شان سره مناسب نه وي نفي کوو، او په دي نفي کولو کې اجمال کوو، يعني هغه څه نفي کوو، کوم چئ په قرآن او سنت کې د هغي نفي راغلي وي.

او هغه څه چئ د الله پاک د شان سره لائق وي د الله پاک لپاره ثابته وو، او پدي کئ تفصيل کوو، يعني هغه څه چئ په قرآن او سنت کئ د هغئ تفصيل راغلي وئ، نو د هغي تفصيل کوو.

مونږ د قرآن او سنت سره سم د الله پاک د نومونو او صفتونو په ثابته ولو کئ د هغئ د کيفيت تعيين نه کوو، او نه د هغئ د مخلوق سره تشبيه او (يو شان) والی کوو.

او هغه نیمګړتیاوي چې د الله پاک نه د هغي تفصيلي نفي راغلي وي مونږ هم د هغي تفصيلي نفي کوو، لکه الله پاک د خپل ځان نه د بچو او ښځې نفي کړیده، د الله پاک ارشاد دی:

﴿أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٌ﴾[الأنعام:١٠١]

د هغه لپاره به اولاد څرنګه وي، حال دا چه د هغه لپاره هیڅ ښځه نشته.

په یو بل مقام کې الله پاک فرمایلي دي: ﴿لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ﴾ [الإخلاص:٣]

نه يې (څوك) زېږولی دي او نه دي (له چا) زېږول شوی دي.

همدغه شان الله پاک د خپل ځان نه د بخل صفت نفي کړي دي او رد يې کړي دي په یهودیانو باندي، ځکه چې هغوې الله پاک ته د بخل نسبت کړی وو.

د الله پاک ارشاد دی:

﴿وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌۚ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟ۘ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ [المائدة:٦٤]

وويل يهوديانو: د الله لاس تړل شوي دي، د دوي لاسونه دې وتړل شي او د دې وينا په سبب دې په دوی لعنت وشي.

په قرآن او سنت کې چې څه ثابت وې مونږ همغه شان په هغې باندې ايمان لرو، لکه قرآن او سنت کې د الله پاک أسماء او صفات راغلي دي، نو مونږ په هغې باندې ايمان لرو او هغه د الله پاک لپاره حقيقتا ثابتوو، او ددې نه زيات تجاوز نکوو، ځکه چې الله پاک هيڅ مثل نلري، د الله پاک ارشاد دی:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ﴾ [الشورى:١١]

د هغه په مثل هيڅ شی نشته. او هم دغه (الله) ښه اورېدونکی، ښه ليدونکي دي.

مونږ لره جائز ندي چې د الله پاک صفات په مخلوق باندې قياس کړو، ځکه چې په قياس کې فرع او اصل ضروري وي، او

الله پاک يواځې تنها دي، هيڅ مثل، فرع، او اصل نلري بلکه الله پاک يواځې تنها بې نيازه او بې حاجته ذات دي، نه د چا نه پيدا دي، او نه تري څوک پيدا دي، او نه هيڅوک د هغه سره همسيال شته.

انساني عقل د فکر او سوچ يوه زريعه ده چې الله پاک دهغې خالق دي، انسان په خپل فکر او سوچ سره چې څه ويني، يا اوري د هغې اندازه لګوئ.

د مثال په توګه انساني عقل د الله پاک د وجود باره کې خبر واوري، حالانکه دي عقل انساني د الله پاک ذات ليدلی ندی نو د هغې قياس کوئ په نيزدي هغه څه باندي چه ده ليدلي وي، هر انسان عقل د الله پاک باره کې ددي خبر تصور کوئ د هغه څه سره سم چې ده ليدلي وي ددينه مخکې، او د هغې سره يي مثال ورکړې، حالانکه د الله پاک هيڅ مثل او همسيال نشته په هيڅ عقل انساني کې، نو ځکه مونږ د الله پاک په نومونو او صفتونو باندي ايمان لرو، او په دي بهانه باندي د

هغئ تعطيل (انکار نه کوو) چئ ګويا ددي سره د الله پاک لپاره ناکاره مثال لازميږئ، کوم مثال چئ د انسان په ذهن کئ راځئ، ددي مثال د نفي کولو لپاره مونږ د الله پاک نومونه او صفتونه نه نفي کوو، چې د قياس باطل په نفي کئ واقع شو، او د صحيح خبر په تکذيب کئ، بلکه مونږ د الله پاک نه دغه ناکاره مثالونه نفي کوو، کوم چئ د عقل انساني د تصور په نتيجه کئ ذهن ته راغلي دي، خو د هغه لپاره ټول هغه نومونه او صفتونه ثابته وو، کوم چې هغه د خپل ځان لپاره ثابت کړي دي، او خپل ځانونه وحي إلهي ته تسليمه وو ځکه د الله پاک ارشاد دي:

﴿ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلۡمٗا ﴾ [طه:١١٠]

دغه (الله) پوهيږي په هر هغه څه چې ددوي په وړاندې دي او په هر هغه څه چې د دوي وروسته دي او دوي د هغه د علم إحاطه نشي کولی۔

په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي:

﴿ لَّا تُدۡرِكُهُ ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَهُوَ يُدۡرِكُ ٱلۡأَبۡصَٰرَۖ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلۡخَبِيرُ ﴾ [الأنعام:١٠٣]

سترګي د هغه إدراك نشي کولی او هغه د سترګو إدراك کولی شي او هغه ډير باريکبين، ښه خبردار دي.

الله پاک بره د عرش د پاسه دي څنګه چې د هغه د شان سره لائق وي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿هُوَ ٱلۡأَوَّلُ وَٱلۡأٓخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلۡبَاطِنُۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ٣ هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۚ يَعۡلَمُ مَا يَلِجُ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا يَخۡرُجُ مِنۡهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعۡرُجُ فِيهَاۖ وَهُوَ مَعَكُمۡ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ﴾ [الحديد:٣-٤]

همدغه (الله) اول دي (هيڅ شي له هغه نه مخکي نه وو) او آخر دي (له ده نه بعد هيڅ شی نشته) او لوړ دي (په هر شي

بره دي) او باطن دي (له ده په وړاندې هیڅ شی پټ ندي) او هغه په هر شي باندې ښه پوه دي

دي هغه ذات دي چې أسمانونه او ځمکه یې په شپږو ورځو کې پیدا کړیدي، بیا دي په عرش باندې برقراره شو۔، دي عالم دي په هر شي چې په ځمکه کې ننوځي او په هر هغه شي چې له دې نه راوځي او په هر هغه شي چې له أسمانه راکوزېږي او په هر هغه شي چې په ده کې پورته خیژي او دغه (الله د خپل شان سره لایق) له تاسو سره دي، هر چیرې چې تاسو یئ۔ او الله هغو کارونو لره چې تاسو یې کوئ، ښه لیدونکی دي۔

پدي آیتونو کئ الله پاک د خپل ځان لپاره په عرش باندي استوا (بره والي) ثابت کړیدي چئ د ذات په نسبت سره د عرش لپاره دي او د علم په نسبت سره په هر ځاې کئ دي، او د بندګانو سره یي د معیت خبر ورکړی چئ د علم او لیدلو او

اوريدلو په نسبت سره د هغوي سره دي. لکه څنګه چې الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَهُوَ مَعَكُمۡ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡۚ﴾

او دغه (الله د خپل شان سره لايق) له تاسو سره دي، هر چيرې چې تاسو يئ۔

پدې لحاظ سره الله پاک د خپلو اولياؤ سره وي د هغوي تاييد، مرسته، او کومک کوئ، لکه څنګه چې الله پاک موسی او هارون عليهم السلام ته فرمايلي وو

﴿ قَالَ لَا تَخَافَآۖ إِنَّنِي مَعَكُمَآ أَسۡمَعُ وَأَرَىٰ ﴾ [طه : ٤٦]

(الله) وويل: تاسو مه وېرېږئ، بيشکه زه له تاسو سره يم، زه اورم او زه وينم۔

الله پاک مشیئت او کامله اراده لري، چې هر شي ته د هغه مشیئت او اراده شامله ده، هغه څه کیږئ کوم چې الله پاک وغواړئ، او هغه څه چې الله پاک یي ونه غواړي نه کیږئ.

مونږ هم د الله پاک لپاره مشیئت او اراده ثابته وو، لکه څنگه چې الله پاک پخپله د خپل ځان لپاره ثابته کړېده، او په همدي حد توقف (ودریږو) او په دي کې بي ځایه بحثونه نه کوو، لکه څنگه چې عقل پرست خلک په دي باره کې بي ځایه بحثونه کوئ او د ډیرو ناشوني کارونو او تناقضاتو ښکار شي، نو مونږ د الله پاک په صفتونو داسي ایمان لرو، لکه څنگه چې هغه جل جلاله فرمایلي دي:

﴿قَالَ كَذَٰلِكَ ٱللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ﴾[آل عمران: ٤٠]هغه وویل: همداسې الله کوي څه چې وغواړي.

په یو بل مقام کې الله پاک فرمایلي دي: ﴿وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾[البقرة: ٢٥٣]

او لیکن الله کوي هغه څه چې اراده یي وکړي.

او الله پاک فرمايلي دي:

﴿ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾ [البروج: ١٥-١٦]

د عرش مالك دي، لوي شان (او عزت) والا دي ډېر کوونکي دي هغه څه لره چې دي يې اراده وکړي.

مونږ د الله پاک لپاره هغه نومونه او صفتونه ثابتوو، کوم چې په شرعي نصوصو (قرآن او سنت) سره ثابت وي، او د خپل ځانه په هغې کې بحثونه نه کوو، اومونږ د الله پاک نه هغه څه هم نفي کوو چې انساني عقل هغه عيب ګڼي اګر که په شرعي نصوصو کې نه وي راغلي لکه خفګان، ژړا، ولږه وغيره، دا ټول مونږ د الله پاک نه نفي کوو اګر که په شرعي نصوصو کې ددي يادونه نده شوې.

اوم (٧) فصل

قران کريم د الله پاک کلام دي، الله پاک ددي په حروفو او آيتونو، اوسورتونو سره حقيقتا تکلم (خبري) کړي دي.

دي باره کې مونږ دا نه وايو، چې دا د يوې بلې معنی عبارت او د هغې نه حکايت دي، بلکه مونږ وايو چې کلام د الله پاک صفت ازلي (هميشه) دي کله چې وغواړي کلام کوئ د الله پاک ارشاددی﴿وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكۡلِيمٗا ﴾ [النساء : ١٦٤] او الله له موسٰی سره خبرې کړي دي، واضحې خبرې په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي:

﴿ وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ﴾[الاعراف : ١٤٣]

او کله چې موسٰی زمونږ ټاکلي وخت ته راغي او خپل رب يې ورسره خبرې وکړې. د الله پاک کلام همدغه د هغه وينادە د الله پاک ارشاد دی: ﴿وَٱللَّهُ يَقُولُ ٱلۡحَقَّ﴾ [الأحزاب: ٤] او الله حق وايي.

د الله پاک کلام همغه دي کوم چې په سينو د قاريانو کې محفوظ وي، دالله پاک ارشاد دي:

﴿بَلۡ هُوَ ءَايَٰتُۢ بَيِّنَٰتٞ فِي صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَۚ ﴾[العنکبوت: ٤٩]

بلکي دغه (قرآن) ښکاره ایتونه دي د هغو خلقو په سینو کي چي هغوي ته علم ورکړی شوی دی۔ او زمونږ له آیتونو نه انکار نکوي مګر ظالمان۔

د الله پاک کلام همغه دي کوم چئ په غوږونو اوریدل کیږي، دالله پاک ارشاد دی:

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ﴾[التوبة : ٦]

او که په مشرکانو کي یو تن له تا نه امان (پناه) وغواړي، نو هغه ته امان ورکړه تر هغه پوري چي هغه د الله کلام واوري۔

سره ددینه چئ د الله پاک د کلام مبلغ او رسونکي نبي کریم صلی الله علیه وسلم وو، خو په دي سره دا د الله پاک د کلام نه بهر کیږئ نه بلکه کلام د الله پاک دي او رسونکي د هغي د الله رسول صلی الله علیه وسلم دي.

د الله پاک کلام همغه دي کوم چئ د قرآن په کرښو کئ لیکل شویدي، دالله پاک ارشاد دي:

﴿ وَكِتَٰبٍ مَّسۡطُورٖ ۝٢ فِي رَقّٖ مَّنشُورٖ ﴾[الطور : ٢-٣]

او په كتاب ليكل شوي۔ په پرانستل شوې پاڼه كې

د الله پاک كلام قرآن كريم الله پاک د خپل ځان سره په لوح محفوظ كې ساتلى دي، د الله پاک ارشاد دى:

﴿ بَلۡ هُوَ قُرۡءَانٞ مَّجِيدٞ ۝٢١ فِي لَوۡحٖ مَّحۡفُوظِۭ ﴾ [البروج: ٢١-٢٢]

بلكې دغه د لوى قدر والا قرآن دي، په لوح محفوظ كې دي

يو بل مقام كې الله پاک فرمايلي دي:

﴿ وَإِنَّهُۥ فِيٓ أُمِّ ٱلۡكِتَٰبِ لَدَيۡنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴾[الزخرف: ٤]

او بيشكه دا په أم الكتب (لوح محفوظ) كې زمونږ په نزد خامخا ډېر اوچت، ډېر حكمت والا دي.

قرآن په پاڼو كې د كتاب په شكل كې ليكلو سره د الله د كلام نه نه وځي ځكه چې دغه پاڼې او سايي مخلوق دي خو دا ليكل شوي قرآن د الله پاک كلام دى، د الله پاک ارشاد دى:

﴿ وَلَوۡ نَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ كِتَٰبٗا فِي قِرۡطَاسٖ ﴾[الأنعام : ٧]

او که چیرې مونږ په تا باندې په کاغذ کې (لیکلی) کتاب نازل کړ.

پدې آیت کریمه کې الله پاک دوه شیان ذکر کړي دي، یو کتاب چې د الله پاک کلام دي، او بل هغه پاڼې چې دا قرآن په کې لیکل شویدي، هغه پاڼې مخلوق دي.

الله پاک پخپل فرمان إلهي سره ثابته کړې چې قرآن د هغه کلام دي مخلوق ندي، اګر چې قرآن په کومو قلمونو او رنګونو لیکل شوي هغه قلمونه او رنګونه مخلوق دي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ وَلَوْ أَنَّمَا فِي ٱلْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ﴾ [لقمان : ٢٧]

او که په رښتیا سره هره هغه ونه چې په ځمکه کیده، قلمونه شي، په داسې حال کې چې (سیاهي شي) دغه (محیط) بحر، (بیا) د ده مدد نور اوه (۷) بحرونه وکړي (نو) د الله کلمات به خلاص نشي.

يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي:

﴿قُل لَّوۡ كَانَ ٱلۡبَحۡرُ مِدَادٗا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّي لَنَفِدَ ٱلۡبَحۡرُ قَبۡلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّي وَلَوۡ جِئۡنَا بِمِثۡلِهِۦ مَدَدٗا﴾

ته (دوي ته) ووايه: که سمندر زما د رب د کلماتو لپاره سياهي وي، (نو) سمندر به خامخا خلاص شي، مخکې له دې چې زما د رب کلمات تمام شي، اگر که مونږ د دغه (سمندر) په مثل مدد هم راوړو.

نو د الله پاک ټول کلمات که په قلمونو ليکل شوي وي او که نه وي ټول دالله کلام دي او مخلوق نه دی.

او هرڅوک چې دا عقيده ولري چې د الله پاک کلام مخلوق دي کافر کيږي، ځکه چې د الله پاک کلام د هغه صفت دي، او الله پاک د خپل کلام او مخلوق په مينځ کې فرق بيان کړيدي. د الله پاک ارشاد دی:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَ يَطۡلُبُهُۥ حَثِيثٗا

وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتِۭ بِأَمۡرِهِۦٓۗ أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ [الأعراف: ٥٤]

بيشکه ستاسو رب هغه الله دي چې اسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پيدا کړيدي، بيا د عرش له پاسه برقراره شو، هغه په شپې سره ورځ پټوي، په دې حال کې چې دا (شپه) هغې (ورځ) لره په تلوار سره طلب کوي او (پيدا کړې يې ده) لمرستړګه، او سپوږمۍ او ستوري، چې د هغه په حکم سره مسخر کړی شوي دي، اګاه شئ! خاص هغه لره دي پيدا کول او حکم کول، ډېر برکت والا دي الله چې رب العلمين دي۔

په دې آيت کريمه کې الله پاک د خپل مخلوق په مينځ کې چې اسمانونه دي، ځمکه ده، لمر او سپوږمې او ستوري دي، او د خپل أمر په مينځ کې چې د هغه کلام دي هغه کلام چې دا مخلوق يې وربانديې پيدا کړيدي فرق بيان کړيدي:﴿مُسَخَّرَٰتِۭ بِأَمۡرِهِۦٓۗ﴾

چي د هغه په حکم سره مسخر کړيشويدي.

الله پاک د لوستونکو اوازونه پيدا کړيدي هغه داسي چې د لوستونکي لپاره الله پاک شونډئ، ژبه، مرۍ، او په هغئ کئ هوا، او په خوله کئ لاړي او د ژبي حرکت وغيره پيدا کړي، او ددي خبري سره هيڅ منافات او تکراو نلري چئ لوستونکی چئ د قران تلاوت کوئ او کوم چئ اوريدلی کيږئ دا د الله تعالی کلام دي، لکه څنکه چئ الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ ٱللَّهِ﴾ [البقرة: ٧٥]

او يقيناً په دوي کي يوه ډله وه چي د الله کلام به يي اوريده۔

د لوستونکي د تلاوت په مهال چئ کوم قرآن اوريدلی کيږئ دا د الله پاک کلام دي مخلوق نه دی، اګر که د قارئ اواز مخلوق دي، لکه ددي وضاحت علماو داسي کړيدي، چئ د قارئ اواز د هغه اواز دي مخلوق دي، او د باري سبحانه وتعالی کلام د باري سبحانه وتعالی کلام دي مخلوق ندی.

اتم فصل

شرعي حقيقت په نقل (قرآن او سنت) او عقل انساني سره معلومیږئ، يواځې نقل (قرآن او سنت) بيعقله ته فائده نه ورکوي، همدغه شان يواځئ عقل هغه چاته فائده نه ورکوئ څوک چئ د نقل (قرآن او سنت) نه محرومه وي.

د شرعي حقيقت معلومولو لپاره نقل (قرآن او سنت) اوعقل انساني دواړه ضروري دي او دي دواړو كئ د يو په كمي سره د شرعي حقيقت په معلومولو كئ نقصان او كمی راځي.

او که چیرته په ظاهر كئ د نقل او عقل په مينځ كئ تعارض او ټكراو راغی نو اعتبار به نقل ته ورکولي شي ځکه چئ نقل د خالق پروردګار چئ د كمال څښتن دي دهغه علم دي، او عقل د انسان چئ کمزوری مخلوق دي د هغه علم د.

عقل انساني د سترګو او نقل إلهي د رڼا مثال لري، نو د تورو شپو په توره تیاره كئ انسان ته د هغه سترګئ هیڅ فائده نشي ورکولی، همدغه شان انسان ته د هغه عقل د نقل إلهي نه بغير هيڅ فائده نه ورکوئ.

نو څومره چې ربړا زياته وي سترګې انسان ته ډېره فائده ورکوي همدغه شان چې څومره د انسان سره د وحې الهي ربړا وي همغومره ورته دهغه عقل د وحي إلهي په ربړا کې فائده ورکوي

او چې کله د انسان سره د هغه عقل او وحي إلهي کامله شي نو دهغه هدايت او بصيرت کامل شي، لکه څنګه چې د انسان ليدل د ورځې په غرمه کې کامل او پوره وي. د الله پاک ارشاد دی:

﴿أَوَمَن كَانَ مَيۡتٗا فَأَحۡيَيۡنَٰهُ وَجَعَلۡنَا لَهُۥ نُورٗا يَمۡشِي بِهِۦ فِي ٱلنَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُۥ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ﴾ [الأنعام : ١٢٢]

ايا هغه څوك چې مړ وو، بيا مونږ هغه راژوندی کړ او مونږ د هغه لپاره رڼا پيدا کړه چې په هغې سره هغه په خلقو کې ګرځي راګرځي؛ د هغه کس په شان دي چې د هغه حال (داسې وي چې هغه) په تيارو کې دي.

انسان پخپل عقل انساني سره په دنيا کې داسي فائدې او ګټې حاصلوي لکه څنګه چې د دنياوي کارونو په إدراک سره الوتونکي مرغان او ګرځېدونکي حيوانات وغيره هم دغه فائدي حاصلوئ، هغه داسي چې مرغان، حيوانات وغيره د سرولو لپاره په يو خاص وخت کې وځئ، خپل مينځ کې يو بل سره پيژني، د تګ او راتګ لاره ورته معلومه وي، مرغان خپلې جالي پخپله جوړوي، او حيوانات په پڼ غالي کې راجمع کيږئ او خپل دښمنان ليوان وغيره هم پيژنئ وغيره، همدغه شان انسان هم خپل دنياوي مصالح پيژني پخپل عقل انساني سره خو انسان يوائې په خپل عقل انساني سره په بشپړه توګه د خپل رب معرفت ته لار نشي موندلي، مګر د وحې إلهي په مټ کولاي شي چې د خپل رب معرفت حاصل کړئ او هغه ته ځان ورسوي، ځکه چې انسان د وحي إلهي نه پرته په تورو تيارو کې دي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ يُخۡرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَوۡلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ يُخۡرِجُونَهُم مِّنَ ٱلنُّورِ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِ﴾ [البقرة : ٢٥٧]

او الله د هغو کسانو دوست دي چې ایمان یې راوړیدي، هغه دوي لره له تیارو نه رڼا ته راوباسي، او هغه کسان چې کفر یې کړیدي؛ د هغوي دوستان شیطانان دي، دغه (شیطانان) دوي لره د رڼا نه تیارو ته وباسي،

الله پاک فرمایلي: ﴿**يُخۡرِجُونَهُم**﴾راوباسي دوي لره د تیارو نه

ځکه چې دوي د وحي إلهي نه بغیر په تیارو کې دي.

څنګه چې رڼا یوه ده اګر که د هغې انواع مختلف دي، چې یوه نوعه یې اور دي، او بله نوعه یې عام نور، او روشنایي ده همدغه شان وحي إلهي هم یوه ده اګر چې د هغي نوعي مختلفي دي چې یوه نوعه یې د الله کتاب دي او بله نوعه یې د نبي کریم صلی الله علیه سنت دي.

د الله پاک ارشاد دی:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ ﴾ [النساء: ٥٩]

ای هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دي! د الله خبره منئ او د رسول خبره منئ ـ

هغه څوک چې دعوه کوئ او دا وائي چې زه یواځې د عقل په مټ د خپل رب معرفت ته رسیدلی شم، دي د هغه چا په شان دي چې دعوه کوئ او دا وائي چې زه د شپې په توره تیاره کې د خپلو سترګو په مټ د رڼا نه پرته کولي شم چې خپل مقصد ته ورسیږم، نو په حقیقت کې دا دواړه د یو ښکاره حقیقت نه انکار کوي، لومړی بیدینه دي، او دویم د دنیا نه بیبرخي دي.

الله پاک خپلي وحي اسماني ته د رڼا نوم ایښی دي ځکه چې پدي سره خلک هدایت او سمي لاري ته رسیږي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿فَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُواْ ٱلنُّورَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ [الأعراف: ١٥٧]

نو هغه کسان چې په ده یې ایمان راوړ او دده ادب یې وکړ او د ده مدد یې وکړ او د هغې رڼا پیروي یې وکړه چې له ده سره نازله کړیشوېده، همدغه کسان کامیاب دي۔

د وحي الهي په مټ باندي پیغمبران او د هغوي اتباع په هدایت او سمه لار روان وي.

نو مونږ د الله پاک ټول حکمونو ته غاړه ږدو، او دهغي تصدیق کوو، که مونږ ته د هغي علت او وجه معلومه شي نو یقین ورباندي کوو، او که د حکم شرعي علت او حکمت مونږ ته معلوم نشي، نو مونږ د هغي تصدیق کوو، او ورته تسلمیږو ځکه چې هر یو عقل د هر شي إدراک (معلومول) نشي کولی نو د هغه شیانو إدراک به څنګه وکړي د کوم نه چې ټول عقلونه عاجز وي؟

او هغه څوک چې دعوه کوئ او دا وائي: چې زه په هغه حکم شرعي باندي ایمان او یقین نلرم کوم چې زما د عقل په زور معلوم نشي، په حقیقت کې دا شخص خپل عقل انساني په وحي إلهي باندي مخکي کوئ، خو هر هغه څه چې عقل انساني ورته نه رسیږي په دي دلالت نه کوئ چې دغه څیز نشته بلکه هغه څیز موجود وي خو دده د عقل د کمزورئ د وجې نه هغه نشي معلومولی، ځکه چې د عقل یو اخري حد وي چې د هغئ نه اخوا هیڅ کار نشي کولی، لکه څنګه چې د سترګو د لیدلو یو خپل محدود طاقت وي چې دهغي نه اخوا هیڅ نشي لیدلی، همدغه شان د غوږونو د اوریدلو خپل محدود طاقت وي چې د هغي نه اخو هیڅ نشي اوریدلی، سره د دینه چې د دینه اخوا ډیر نور مخلوقات وجود لري، د میږي لپاره اواز شته خو د انسان غوږونه دا طاقت نلري چې د هغي اواز واوري وغیره، همدغه شان ددي مخلوقاتو په خالي

ګاه کئ دننه ډير ستوري وغيره وجود لري خو د انسان سترګي دا طاقت نلري چي هغه وويني.

نهم فصل

شريعت او قانون سازي يواځئ د الله پاک حق دي هغه د خپل علم او حکمت سره سم ځيني کارونه حلال او ځيني نور بيا حرام ګرځوي، شريعت إلهي د دين او دنيا دواړو د سمون او

اصلاح ذریعه ده، د الله پاک اوامر او نواهي مکلف انسانانو ته په هر ځاي او هره زمانه کې متوجه وي، او د هغه نه پرته هیڅوک د هغه حکمونه نشي لري کولی.

د دین او دنیا په اړوند چې الله پاک هرقسم قانون سازي او حکم جاري کړي وي مونږ په هغې کې هیڅ قسم بدلون نشو کولی، ځکه هغه ټول د الله حکمونه دي برابره خبره ده چې د دین اړوند وي یا د دنیا.

د الله پاک دیني حکمونه: لکه لمونځ، روژه، حج، د الله پاک ذکر، او د مسجدونو جوړول وغیره.

دالله پاک دنیاوي حکمونه لکه د بیع (خرڅلاو)مسائل د نکاح او طلاقو، او د میراث وغیره مسائل.

او هرڅوک چې د الله پاک په حکمونو کې تفریق او جداوالي راولي، په داسي طریقه چې دیني حکمونه د الله لپاره او د دنیا اړوند حکمونه د غیر الله لپاره ګرځوي کافر کیږي، ځکه چې شریعت او قانون سازي یواځې د الله پاک حق دی، او چې دا

حق ځوک غیر الله ته ورکوې داسي مثال لري لکه چې سجده غیر الله ته کوئ، د الله پاک ارشاد دی:

﴿إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۚ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ ۚ﴾ [یوسف : ٤٠]

حکم یواځې الله ته خاص دی، هغه حکم کړیدي چې تاسو یواځې د هغه عبادت کوئ،

او د همدي په وجه بني اسرائیل کافران شوي وو، د الله پاک ارشاد دي:

﴿ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓا۟ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾

[التوبة : ٣١]

دوي خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غیر خدایان نیولي دي او د مریمې زوی مسیح (یې هم)، حال داچې دوی ته حکم نه وو شوی مګر ددې چې دوي دې د یو حق معبود عبادت کوي چې نشته هیڅ حق معبود مګر همدي دي، هغه پاك دي له هغه څه نه چې دوي یې (ورسره) شریکوي۔

الله پاک دوي ددي کار په وجه مشرکان وبلل.

الله پاک خپل کتاب نازل کړیدي او هغه شریعت او قانون سازئ خپله کړیده، ځکه چئ الله پاک په ټولو حالاتو ښه عالم دي هغه حالات چئ مخکي تیر شویدي او هغه حالات چئ روستو به راځي او هغه حالات چئ موجود دي ټول د الله په علم کئ راګیر دي.

دهغه د علم نه یو شي په دي وجه چئ مخکي تیر شویدي نشي غایب کیدلي، همدغه شان د الله پاک د علم نه یوشي په دي وجه چئ روستو به وجود ته راځي هم نشي غائب کیدلي.

او في الحال د يو كار په كيدلو سره د الله پاک په علم كې زيادت نه راځي ځكه چی الله پاک ته د تيرې شوي زماني او د حال زماني او د راتلونكي زماني حالات يو شان روښانه دي او د هغه په علم كې راګير دي.

او څوک چې دا ګمان كوې او وايي: چې د الله پاک حكم په هغه زمانه كې چې نازل شوى وو، مناسب وو، او اوس پدي زمانه كي چې خلک كوم قوانين جوړوي ددي زماني سره مناسب دي اكر كه د الله پاک د قانون په خلاف كې هم وي داسي ګمان او فكر كول كفر دي، ځكه چې داسي ګمان كونكي پدي عقيده وي چې د انسان ادراک د علم حاضر او غائب په نسبت سره بدليږې رابدليږې، نو د هغي حكم هم ددي سره بدليږې او بيا دا ګمان كوې چې د الله پاک علم هم همداسي شان لري، نو انسان خپل علم حاضر د الله پاک په علم غائب چې مخكي زمانه كې د وحي د نزول په وخت وو په هغي مخكي كړې او دا بيشكه كفر او شرک دي، ځكه چې د الله پاک

په حاضر او غائب ټولو باندي يو شان کامل او پوره علم لري، د الله پاک ارشاد دی:

﴿عَٰلِمِ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشۡرِكُونَ﴾[المؤمنون : ٩٢]

چې په غيبو او ښکاره و عالم دي، نو ډېر اوچت (پاك) دي هغه له هغو څيزونو نه چې دوي يې ورسره شريکوي۔

د الله پاک علم په پټو او ښکاره څيزونو باندي يو شان برابر وي۔

د الله پاک ارشاد دی: ﴿قُلِ ٱللَّهُمَّ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ عَٰلِمَ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ أَنتَ تَحۡكُمُ بَيۡنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُواْ فِيهِ يَخۡتَلِفُونَ﴾ [الزمر : ٤٦]

ته ووایه: ای الله د اسمانونو او ځمکي پيدا کوونکيه، د غيبو او د ښکاره وو عالـمه، ته به د خپلو بنده ګانو په مينځ کي فيصله کوې، په هغو خبرو کي چې دوي به په هغو کي اختلاف کاوه۔

الله پاک د خپلو ټولو بندګانو په مینځ کې چې حاضر دي او که غائب دي فیصله کوي.

څوک چې دیني او دنیاوي حکمونو مینځ کې فرق کوي او وایي: چې شرعي او دیني قوانین د الله پاک حق دي او دنیاوي قوانین جوړول د انسانانو حق دي، لکه څنګه چې د لیبرالي مفکوري والا دا نظریه او عقیده لري دا کفر دي ځکه چې دوي په حقیقت کې په دوه بیلا بیلو قانون سازانو باندي ایمان لري یو قانون ساز الله پاک چې شرعي او دیني قوانین جوړوي او بل قانون ساز انسان چې دنیاوي قوانین جوړوي، او داسي عقیده لرل کفر دی، د الله پاک ارشاد دی:

أَفَتُؤۡمِنُونَ بِبَعۡضِ ٱلۡكِتَٰبِ وَتَكۡفُرُونَ ﴾[البقرة : ٨٥]

ایا نو د کتاب په ځینې (حکمونو) ایمان راوړئ او په ځینو یې کافر کیږئ؟

او څوک چې د کتاب د یوي برخي نه منکر شو په حقیقت کې د ټول کتاب نه منکر شو.

الله پاک چئ په خپل نبي صلی الله علیه وسلم باندي کوم کتاب او رحمت نازل کړيدي په هغي سره الله پاک د خلکو په مينځ کئ د فيصلې کولو حکم کړيدي، د الله پاک ارشاد دی:﴿ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَٱحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ﴾ [المائدة: ٤٩] او دا چې ته ددوی په مينځ کې فيصله کوه په هغه څه سره چې الله نازل کړيدي او ته ددوي د خواهشاتو پيروي مه کوه او ته له دوي نه محتاط اوسه (هسې نه) چې دوي تا له ځينو (هغه حکمونو) نه واړوي، چې تا ته الله نازل کړي دي.

مراد د حکم نه دلته فيصله کول دي د خپل منځي اختلاف په وخت کئ، او مراد د فتني نه دلته د الله پاک د حکم خلاف کول دي.

په کومو مسائلو کې چې وحي إلهي تفصيل او وضاحت نه وي کړي په هغي کې پوهه مجتهدين کولی شي چې د هغي تفصيل او وضاحت وکړي خو پدي شرط چې د هغوي تفصيل او اجتهاد د الله پاک د ثابت حکم په خلاف کې رانشي.

او هيڅکله به د خلکو حکم او فيصله په إلهي حکم او فيصله باندي نشي مخکي کيدلی، ځکه که چيرته د ولسونو او قومونو فيصله او حکم مخکي وي په إلهي فيصله باندي نو ټول پيغمبران به په حق نه بلکه باطل باندي وی، ځکه چې پيغمبران د داسي ولسونو او قومونو په مينځ کې راغلي دي چې هغوي ټول يا أکثر په باطل باندي راجمع شوی وو.

د الله پاک حکم ته د تسلميدو په خاطر ځيني سلفو علماوو ځيني فرعي مسائل د عقيدي په کتابونو کې ليکلي دي، ځکه چې د هغي نه ځيني ګمراه ډلي انکار کوئ، حالانکه دغه مسائل په شرعي صحيح دلائلو سره ثابت دي، لکه په موزو باندي مسح کول، يا د سفر په دوران په لمانځه کې قصر کول

همدغه شان جهاد د إمام په تابعداري کئ کول. که إمام نيک وي او که فاجر وغيره، دغه ډول مسائل د وخت په تيريدو سره د خواهشت پرستو د خواهشاتو په بنياد راتازه کيږئ، لکه د ښځو د حجاب او پردي مسئله شوه، مونږ إيمان لرو چئ د ښځو حجاب او پرده عادت نه بلکه عبادت دي، همدغه شان د ښځو او سړو د يو بل سره ګډون حرام دي، همدغه شان د مسلمانانو په خلاف د کفارو سره دوستانه کول حرام دي، مونږ إيمان لرو چئ د لور برخه په ميراث کئ د ځوي د برخي د نيمايي برابره ده، د ښځي ديت د سړي د ديت د نيمايى برابر دي، ځکه چئ د مړي ديت د هغه قيمت ندي چئ ترڅو د سړي او د ښځي ديت يو شان شي، بلکه په يوه ښځه باندي ډير سړي په قصاص کي قتل کيږي چئ کله هغوي دا ښځه قصدا قتل کړي.

ديت د مړي قيمت ندي، بلکه د مړي د خپلوانو د زړه يو دسماله ده، مونږ په دي هم إيمان لرو چئ د واده شوي زنا کار

حکم په إسلام کښ په کاڼو باندي د هغه رجم کول دي، او دا د الله پاک په حدودو کښ يو مهم حد دي.

لسم فصل

د ټولو مخلوقاتو د پيدائش نه مخکي الله پاک د هرشي د تقدير اندازه کړيده ، او هر يو مخلوق يي د هغه د تقدير سره سم پيدا کړيدی د الله پاک ارشاد دي:

﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴾[الفرقان: ٢] نو هغه يې په اندازه کړيدی، اندازه کول.

په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴾ [القمر: ٤٩]

بشکه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پيدا کړيدی۔ همدغه شان د الله پاک ارشاد دي: ﴿وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴾[الأحزاب: ٣٨]

او دي د الله أمر، قطعي ټاکل شوې فيصله۔

الله پاک د هر قسم تقدير که د خير وي او که د شر اندازه کړې ده، صحيح مسلم کې د عمر رضي الله عنه روايت دي چې نبي کريم صلی الله عليه وسلم ارشاد دي: چې ته إيمان راوړي د خير او شر په تقدير باندي.

د الله پاک علم د تقدير لپاره لازم دي ځکه چې د مخلوقاتو د تقدير اندازه يواځي هغه ذات کولي شي، چې پدي ټولو

مخلوقاتو علم ولري، او ددي مخلوقاتو تفصيلي علم او د هغي ابتداء او انتهاء وغيره يواځې د الله پاک په علم کې راګير دي.

د الله پاک ارشاد دی:﴿لِتَعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدۡ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عِلۡمَۢا ﴾ [الطلاق : ١٢]

ددې لپاره چې تاسو پوه شي چه يقينًا الله په هر شي باندې ښه قادر دي او دا چه يقينًا الله د علم په لحاظ هر شی راګير کړيدي۔

په يو بل مقام کې د الله پاک ارشاد دي:﴿أَلَا يَعۡلَمُ مَنۡ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلۡخَبِيرُ﴾ [الملك : ١٤]

ايا هغه ذات به نه پوهيږي چې يې (هر څه) پيدا کړيدي (ولې نه!) او هم دي ډېر باريکبين، ښه خبردار دي۔

څوک چې د الله پاک د تقدير نه منکر شو، په حقيقت کې دي د الله پاک د علم نه منکر دي، او څوک چې د الله پاک د علم نه منکر شو په حقيقت کې هغه د الله پاک د تقدير نه منکر

دي، ځکه چې د الله پاک علم او د هغه تقدير د يو بل سره لازم او ملزوم دي.

د ټولو مخلوقاتو تقدير د الله پاک سره په کتاب کې ليکل شويدي، د الله پاک ارشاد دی:﴿مَّا فَرَّطۡنَا فِي ٱلۡكِتَٰبِ مِن شَيۡءٖۚ﴾ [الأنعام: ٣٨] مونږ په کتاب کې هيڅ شی ندي پريښی.

په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي: ﴿وَكُلَّ شَيۡءٍ أَحۡصَيۡنَٰهُ فِيٓ إِمَامٖ مُّبِينٖ﴾ [يس: ١٢]

او هر شی، مونږ هغه په ښکاره أصل (لوح محفوظ) کې درج کړيدي.

د الله پاک مخلوقات په دوه قسمه دي:

1- هغه تابع او بيواکه مخلوق، چې اختيار نلري، لکه ستوري ځمکه سپوږمي وغيره.

2- بل قسم واكداره مخلوق چې مشيئت او إراده لري، لكه انسانان، پيريان، فرشتي، دوي الله پاک بې اختياره ندي روان كړي چې هيڅ اختيار او واک نلري تردي چې گناه تري هم بې اختياره كيږئ او بيا ورته الله پاک ددي گناه په بدله كې سزا وركوئ بلكه دوي ته الله پاک اختيار وركړی دي، او دوي ټول كارونه پخپل اختيار سره كوي، خو دوي پخپل اختيار كې خپلواكه ندي، چې د الله پاک سره شريكان شي په مشيئت او إراده كې، بلكه ددوي مشيئت او إراده د الله پاک د مشيئت او ارادې تابع ده، د الله پاک ارشاد دی:

﴿إِنۡ هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ لِّلۡعَٰلَمِينَ ٢٧ لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَسۡتَقِيمَ ٢٨ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾[التكوير: ٢٧-٢٩]

نه دي دا (قرآن) مگر د عالمونو لپاره نصيحت (او پند) د هغه چا لپاره چې په تاسو كې غواړي چې دي نيغ برابر شي- او

تاسو د (د سمې لارې) إراده نشئ کولي مګر دا چې الله رب العلمين يې إراده وکړي.

الله پاک د بندګانو او د هغوي د افعالو (کارونو) خالق دي د الله پاک ارشاد دي:

﴿ قَالَ أَتَعۡبُدُونَ مَا تَنۡحِتُونَ ٩٥ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمۡ وَمَا تَعۡمَلُونَ ﴾ [الصافات: ٩٥-٩٦]

ده وويل: ايا تاسو د هغه څه عبادت کوئ چې تاسو يې (پخپله) تراشئ., حال دا چې الله تاسو او هغه عملونه چې تاسو يې کوئ، پيدا کړيدي.

الله پاک أسباب پيدا کړي او په هغي کې يې اثر اچولی او هغه يې اسباب ګرځولي دي، همدغه شان په دي اسبابو باندي يې څه نور کارونه ګرځولي چې هغي ته مسببات وائي يعني ددي اسبابو په وجه باندي ترسره شوي کارونه دا ټول د الله پاک د پراخه علم تقاضا ده، ددي لپاره چې په ډير حکمت سره ددي مخلوقاتو د چلولو لپاره يو نظام او لاره برابره کړئ.

عقل انساني لپاره جائز نه دي چې پدي بهانه چې د تقدير إلهي حکمتونه ورته نه معلومیږي د تقدير إلهي نه انکار وکړئ.
ځکه چې ډير داسي حکمتونه شته چې عقل انساني د هغي د ادراک نه عاجزه دي، او د هغي وجه دا ده چې عقل انساني د يو لوښي مثال لري، او دغه حکمتونه د بحر مثال لري نو که په يو لوښي باندي بحر راواوړي نو لوښي به د خپل ځان سره په چپو کئ ځکه چې هيڅکله دا بحر په دغه لوښي کئ نه ځائيږي.
او ځيني حکمتونه داسي هم شته چې په هغي کئ اوږده سوچونه کول عقل انساني حيرانوي، ددي مثال د ورځې په غرمه کئ د نمر سترګي ته کتل دي، نو څوک چې د ورځې په غرمه کئ د نمر سترګي ته ګوري نو هيڅکله به د هغي حقيقت معلوم نه کړئ بلکه دده سترګي به خوږي او شمکوري شي.

يولسم فصل

مرګ حق دي لکه څنګه چئ د الله پاک فرمان دي:

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ۝٢٦ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴾ [الرحمن: ٢٦-٢٧]

هر هغه څوك چې په دې (ځمکې) باندې دي؛ فاني کيدونکي دي، او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ (ذات) چې د جلال او د عزت خاوند دي.

د قرآن او سنت په رڼا کئ د مرګ نه وروستو حالاتو باندي لکه په قبر کئ سؤال او جواب، او د قبر نعمتونه، او عذابونه وغيره باندي إيمان راوړل لازم دي.

د مرګ نه بعد بيرته ژوندون باندي إيمان لرل واجب دي: د الله پاک ارشاد دی:﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ﴾ [يس: ٥١]

او په شپيلۍ کې به پوکې وکړي شي، نو ناڅاپه به دوي له قبرونو نه د خپل رب په طرف منډې وهي.

او پدي کئ شک کونکي کافر دي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَفَلَمۡ تَكُنۡ ءَايَٰتِي تُتۡلَىٰ عَلَيۡكُمۡ فَٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡ وَكُنتُمۡ قَوۡمٗا مُّجۡرِمِينَ ٣١ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞ وَٱلسَّاعَةُ لَا رَيۡبَ فِيهَا قُلۡتُم مَّا نَدۡرِي مَا ٱلسَّاعَةُ إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنّٗا وَمَا نَحۡنُ بِمُسۡتَيۡقِنِينَ ﴾ [الجاثية: ٣١-٣٢]

او پاتې شو هغه کسان چې کافران شويدي (نو دوي ته به وويل شي) : ايا نو تاسو ته زما آيتونه نه لوستل کيدل، بيا تاسو تکبر وکړ او تاسو مجرمان خلق وئ۔ او کله چې به (تاسو ته) وويل شو چې بيشکه د الله وعده حقه ده او قيامت (چې دي) په ده کې هيڅ شك نشته۔، تاسو به ويل: مونږ نه پوهيږو قيامت څه شی دي؟ مونږ خو بس يو ګمان کوو، ګمان کول او مونږ له سره يقين کوونکي نه يو۔

د آخرت د ورځې نه منکر هم کافر دي، د الله پاک ارشاد دي: ﴿بَلۡ كَذَّبُواْ بِٱلسَّاعَةِۖ وَأَعۡتَدۡنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴾ [الفرقان: ١١]

بلکي دوي د قيامت تکذيب وکړ او مونږ د هغه چا لپاره چي د قيامت تکذيب کوي؛ لمبي وهونکی اور تيار کړيدي.

د قيامت د ورځي په حساب باندي إيمان لرل واجب دي.

د الله پاک ارشاد دی:﴿وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَٰسِبِينَ﴾ [الأنبياء: ٤٧]

او د قيامت په ورځ به مونږ ډېر د انصاف تلي کيږدو، نو په هيڅ نفس باندې به هيڅ شی ظلم ونه کړي شي او که دا (عمل) د اوري د داني په وزن وي مونږ به هغه راوړو او هم مونږ حساب کوونکي بس يو.

د آخرت په ورځي په سزا او جزا په جنت او دوزخ باندي إيمان لرل واجب دي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُواْ فَفِي ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴾[هود: ١٠٦] **نو هر چې هغه کسان دي چې بدبخته شويدي نو (د جهنم) په اور کې به ددوي لپاره په هغه کې (د خره په شان) سختې اوچتې رمباړې او ټيټې نرمې رمباړې وي.**

په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي: ﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُواْ فَفِي ٱلْجَنَّةِ﴾ [هود: ١٠٨]

او پاتې شو هغه کسان چې نيکبخته شوي دي، نو په جنت کې به وي.

کافران به په دوزخ کې وي او مؤمنان به په جنت کې وي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَأُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْآخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ٥٦ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾ [آل عمران: ٥٦-٥٧]

پس هر چې هغه کسان دي چا چې کفر کړيدي، نو هغوی ته به زه په دنيا او آخرت کې ډېر سخت عذاب ورکوم او ددوی لپاره به هيڅوك مدد كوونكي نه وي۔ پاتې شو هغه کسان چا چې إيمان راوړيدي او نيك عملونه يې کړيدي، نو هغوي ته به (الله) د هغوی أجر پوره ورکړي او الله له ظالمانو سره مينه نه كوي۔

د قرآن او سنت نه چئ د آخرت باره کي کوم کارونه ثابت شوي وي په هغي إيمان لرل واجب دي، لکه پل د صراط، تله د ميزان د نبي كريم صلى الله حوض، او د نيک او بد عملونو عملنامي وغيره په دي ټولو باندي إيمان لرل واجب دي.

دولسم فصل

د مسلمانانو په جماعت کئ اوسيدل واجب دي، او د إمام پرته د مسلمانانو د جماعت تصور نشي کيدلی.

د الله پاک د إطاعت په رڼاکئ د مسلمانانو د إمام پيروي کول لازم دي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنكُمۡۖ﴾ [النساء:٥٩]

ای هغو کسانو چي إيمان يي راوړيدي! د الله خبره منئ او د رسول خبره منئ او د خپلو د أمر د خاوندانو، يعني د مسلمانانو نه (ولاة الأمر).

کافر هيڅکله د مسلمانانو إمام نشي جوړيدلی او نه د کافر سره بيعت صحيح کيږئ، او نه په مسلمانانو باندي د هغه پيروي واجب ده، مګر په هغه أمورو کئ به يی خبره مني چئ په هغي کئ د عامو خلکو د دنيا زندګي ډاډمنه کيږي.

او که چيري حکمران (بادشاه) عالم نوي نو پکار ده چې د دين پوهه (عالم) حکمران مقررشي، چې ترڅو د دين او دنيا دواړو چاري سمي په مخ رواني شي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ وَإِذَا جَآءَهُمۡ أَمۡرٞ مِّنَ ٱلۡأَمۡنِ أَوِ ٱلۡخَوۡفِ أَذَاعُواْ بِهِۦۖ وَلَوۡ رَدُّوهُ إِلَى ٱلرَّسُولِ وَإِلَىٰٓ أُوْلِي ٱلۡأَمۡرِ مِنۡهُمۡ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسۡتَنۢبِطُونَهُۥ مِنۡهُمۡۗ ﴾ [النساء: ٨٣]

او کله چې دوي ته د أمن، يا وېرې څه خبره راشي، دوي هغه خوره (نشر) کړي. او که چيرې دوی هغه رسول ته او خپلو د کار خاوندانو (حاکمانو) ته رسولي وَی، (نو) خامخا په دوي کې به هغو کسانو دا (خبره) معلومه کړې وَی، څوك چې ددې استنباط او راوېستنه کوي.

استباط د أحکامو او احوالو نشي کولی مګر عالم.

د اسلامي حکمران (بادشاه) په خلاف خروج او بغاوت کول او د هغه سره د هغه په حکم کې جګړه کول رواه ندي، او دهغه په ظلم او جفا باندي به ترهغه وخت پوري صبر کولی

شي چئ ترڅو يي د ښکاره او واضح کفر ارتکاب نوي کړی، لکه څنګه چئ په صحيحينو کئ د أم سلمه رضي الله عنها نه روايت دي، چئ نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِنَّهُ يُسْتَعْمَلُ عَلَيْكُمْ أُمَرَاءُ، فَتَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ فَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ بَرِئَ، وَمَنْ أَنْكَرَ فَقَدْ سَلِمَ، وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا نُقَاتِلُهُمْ؟ قَالَ: «لا، مَا صَلَّوْا»

په تاسو باندي به داسي حکمرانان مقرر شي چئ معروف (نيک کارونه) او منکر د شريعت خلاف کارونه به کوئ، چا چئ دغه منکر کارونه ناخوښ وګڼل ،او ددغي نه يي انکار وکړ نو د ګناه نه بچ شو، ليکن څوک چئ په دغه منکراتو باندي راضي شو او د هغي تابع شو نو ګناه ګار شو، صحابه کرامو عرض وکړ چئ أي د الله رسوله مونږ د دغسي حکمرانانو سره قتال وکړو؟ نبي کريم صلى الله وفرمايل: نه ! قتال ورسره مکوئ ترڅو چئ دوي مونځونه کوئ.

د خیر خواهي په بنیاد به دوي ته نصحیت کولي شي ترڅو شر د مینځه لاړ شي او یا کم شي، صحیح مسلم کې د تمیم داري رضي الله عنه نه روایت دي چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«الدِّينُ النَّصِيحَةُ» قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: «لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ»

دین د خیر خواهۍ نوم دي، مونږ وویل: د چا لپاره؟ نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: د الله پاک لپاره، او د هغه د کتابل لپاره، او د هغه د رسول لپاره، او د اسلامي حکمرانانو لپاره، او د عامو مسلمانانو لپاره.

د حکمرانانو پټ رازونه ښکاره کول او دهغوي رسوا کول، او عامو خلکو ته د هغوي عیبونه بیانول جواز نلري، بلکه دي باره کې هغوي ته یواځې نصیحت کول پکار دي.

خو کله چې حکمران یو داسي کار مشروع او جائز کړي چې په دین اسلام کې هغه منکر وي، نو که چیرته هغه ته یواځې

نصحيت فائده ورکوله او پدي سره هغه د دغه منکر نه توبه ويستله، نو يواځې به ورته نصيحت وکړی شي، او که نصيحت فائده نه ورکوله بلکه هغه په خپل منکر باندي ولاړ وو، نو بيا واجب ده چئ د هغه دا منکر عامو خلکو ته بيان کړيشي، ځکه چئ دا د هغوي لپاره نصيحت او خير خواهي ده ددي لپاره چئ دين او ديني أحکام بدل نشي، او دا د همدي حديث غوښتنه ده:

«لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ» د الله پاک لپاره، او د هغه د کتاب لپاره، او د هغه د رسول لپاره،او د اسلامي حکمرانانو لپاره، او دعامو مسلمانانو لپاره.

او دا نصيحت او خير خواهي ددوي حق دي او د بل هر چا د حق نه مخکي دي.

عالم به د عامو خلکو او د هغوي د دنياوي مصالحو(ګټو) نه مخ نه اړوي او نه به د زهد په بهانه د هغوي نه جدا کيږئ، ځکه د عالم غوره زهد هغه دي چئ د هغه د خپل ځان په

باره کئ وي، او د عامو خلکو په باره کئ د عالم زهد د ستايني وړ ندي، بلکه په عالم باندي د يو مظلوم مرسته او مدد کول واجب دي، اګر د هغه مظلوم حق د يو درهم برابر وي، او د فقير او مسکين لپاره به د خوراک بندوبست کوي اګر که د يوي کجوري په اندازه وي، ځکه چئ عالم د يو والي (مشر) حيثيت لري او د خلکو دنياوي مصالحو ته پاملرنه د هغوي د ديني اصلاح لپاره دروازه ده، ځکه خو به نبي کريم صلی الله عليه و سلم د خپل ځان باره کئ د دنيا د خزانو پرواه نه کوله خو دکمزورو خلکو لکه بريره وغيره دوي سره به يي د لږو دينارو د حاصلولو لپاره مرسته او مدد کولو او په دي باره کئ به يي خلکو ته ترغيب هم ورکولو.

دريارلسم فصل

د الله په لاره کې جهاد کول به د قيامت پورې جاري او روان وي، او ترڅو پورې چې قرآن حکيم په مخ د ځمکې موجود وي ترهغه پورې به د جهاد حکم منسوخ نشي، لکه څنګه چې په صحيح مسلم کې د جابر رضي الله عنه روايت دی:

«لا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ» زما په أمت کې به يوه ډله هميشه په حق او د حق لپاره جنګيږي او ترقيامت پورې به غالبه وي.

په داسې جهاد کې چې په هغې کې مسلمانان د خپل دين ابرو او عزت نه دفاع کوي د إمام إجازت ورکول او د جهاد لپاره نيت کول شرط ندی، بلکه په دوی واجب ده چې د خپل طاقت برابر د خپل دين عزت نه دفاع وکړي، لکه څنګه چې په حديث کې راغلي دي: «مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ، أَوْ دُونَ دَمِهِ، أَوْ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ»

څوک چئ د خپل مال په دفاع کئ مړ شي شهيد دي، او څوک چئ د خپل أهل او بچو په دفاع کئ مړ شو شهيد دي، څوک چې د خپل ځان په دفاع کئ مړ شو شهيد دي، څوک چئ د خپل دين په دفاع کئ مړ شو شهيد دي.

دا حديث په صحيح بخاري او صحيح مسلم کئ مختصر ذکر شويدي.

د انسان په نفس، ابرو او عزت ، باندي حمله کونکي په ضد جهاد کول واجب دي، برابره خبره ده: چئ دا حمله کونکی کافر او مشرک وي، او که مسلمان وي، لکه څنګه چئ په نسائي کئ د قابوس د پلار مخارق نه روايت دی:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: الرَّجُلُ يَأْتِينِي فَيُرِيدُ مَالِي، قَالَ: «ذَكِّرْهُ بِاللَّهِ» قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَذَّكَّرْ؟ قَالَ: «فَاسْتَعِنْ عَلَيْهِ مَنْ حَوْلَكَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ» قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ حَوْلِي أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ؟ قَالَ: «فَاسْتَعِنْ عَلَيْهِ بِالسُّلْطَانِ» قَالَ: فَإِنْ

نَأَىالسُّلْطَانُ عَنِّي؟ قَالَ: «قَاتِلْ دُونَ مَالِكَ حَتَّى تَكُونَ مِنْ شُهَدَاءِ الْآخِرَةِ، أَوْ تَمْنَعَ مَالَكَ»

يو کس د نبي کريم صلى الله عليه وسلم په خدمت کې حاضر شو او عرض يي وکړو چې اي د الله رسوله که يو کس راشي او زمانه زما مال اخلي نو په دغه وخت کې زه بايد څه وکړم؟

نبي کريم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: د الله نه ورته ويره ورکړه. هغه کس وويل: که هغه زما نصيحت قبول نه کړې؟ نبي کريم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: چې د هغه مسلمانانو نه مرسته وغواړه کوم چې ستا خواته وي. هغه کس وويل که مسلمانان زما خواته نه وي؟ نبي کريم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: د بادشاه نه مرسته او مدد وغواړه. هغه کس ورته وويل: که بادشاه زما دمرستي نه انکار وکړي، نبي کريم صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: چې د خپل مال د حفاظت لپاره ورسره وجنګيږه چې د خپل مال

ساتنه وکړئ او که مړ شوي نو په آخرت کې به د شهيدانو په ټولګي کې شمېر شي.

او هغه جهاد چې په هغي کې (طلب) د الله د دين اوچتوالى مقصد وي په هغي کې دا نيت کول چې د الله پاک دين غالبه شي، واجب دي، لکه څنګه چې په صحيح بخاري، او صحيح مسلم کې د أبو موسى الاشعرى رضي الله عنه روايت دي، چې يو بانډچي راغي او نبي کريم صلى الله عليه وسلم ته يي وويل: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنَمِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُذْكَرَ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُرَى مَكَانُهُ، فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ أَعْلَى، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»

اى د الله پيغمبره يو کس د غنيمت دپاره جنګيږي، بل ددي لپاره جنګيږي، چې صفتونه يي وشي، او بل ددي لپاره

جنګیږي چې مرتبه یي وچته شي، په دوي کې کوم یو د الله د لاري مجاهد دی؟

نبي کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: څوک چې د الله د دین د سر لوړئ په خاطر جنګیږي هغه د الله د لاري مجاهد دی.

او په دي ډول جهاد کې د إمام اطاعت او تابعداري هم واجب ده، لکه څنګه چې په صحیح بخاري او صحیح مسلم کې د أبو هریره رضي الله عنه نه روایت دي، چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، وَمَنْ أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي، وَمَنْ عَصَى أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي»

چاچې زما اطاعت وکړ، نو هغه د الله پاک اطاعت وکړ، او چا چې زما نافرماني وکړه، هغه د الله پاک نافرماني وکړه، او چاچې

زما د مقرر شوي أمير تابعداري وکړه هغه زما تابعداري وکړه، او چاچئ زما د أمير نافرماني وکړه هغه زما نافرماني وکړه.

څوارلسم فصل

په ټولو خلکو کې د پیغمبرانو نه بعد غوره خلک د محمد صلی الله علیه وسلم ملګري دي، د دوي فضیلت په وحي إلهي سره ثابت دي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلۡكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيۡنَهُمۡۖ تَرَىٰهُمۡ رُكَّعٗا سُجَّدٗا يَبۡتَغُونَ فَضۡلٗا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضۡوَٰنٗاۖ﴾[الفتح: ٢٩]

محمد د الله رسول دی۔ او هغه کسان چې له ده سره دي، په کافرانو باندې ډېر سخت دي، پخپل مینځ کې ډېر مهرباني کوونکي دي.، ته به دوی وینې چې رکوع کوونکي، سجده کوونکي دي، له الله نه فضل او رضامندي غواړي۔

او څنګه چې پیغمبران پخپل مینځ کې د جدا جدا فضیلتونو خاوندان دي، همدغه شان صحابه کرام هم پخپل مینځ کې د جدا جدا فضیلتونو خاوندان دي، او په پیغمبرانو کې د کمي درجي والا پیغمبر د ټولو صحابه کرامو نه غوره دي. همدغه

شان په صحابه کرامو کې د کمي درجي والا صحابي د ټولو تابعينو نه غوره دی.

غوره صحابه کرام هغه دي چې د اسلام دين قبلولو ته ورمخکي شويدي او په نبي کريم صلی الله عليه وسلم باندي په داسي وخت کې ايمان راوړی دي چې د ضعف او کمزورۍ وخت وو، دوي د هغه چانه غوره دي چې په نبي کريم صلی الله عليه وسلم باندي ايمان راوړو، خو داسي وخت وو، چې اسلام غالبه وو، لکه هغه څوک چې د مکي د فتحي نه يي مخکي ايمان راوړی دي غوره دي د هغه چانه چې د مکي د فتحي نه يي وروسته ايمان راوړی دی.

د الله پاک ارشاد دی: ﴿لَا يَسۡتَوِي مِنكُم مَّنۡ أَنفَقَ مِن قَبۡلِ ٱلۡفَتۡحِ وَقَٰتَلَۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَعۡظَمُ دَرَجَةٗ مِّنَ ٱلَّذِينَ أَنفَقُواْ مِنۢ بَعۡدُ وَقَٰتَلُواْۚ﴾ [الحديد: ١٠]

او تاسو ته څه مانع (او عذر) دی چې د الله په لاره کې خپل مال) نه لګوئ، حال دا چې د اسمانونو او ځمکي ميراث خاص

د الله لپاره دي۔ په تاسو کي هغه څوك ندي برابر چا چي (د الله په لاره کي) له فتحي نه مخکي انفاق کړي دي او جنګ يې د الله په لياره کې کړيدی۔

د نبي کريم صلى الله عليه وسلم د ملګرتوب فضيلت خو ټولو صحابه کرامو ته حاصل دي، لکه څنګه چئ د الله پاک ارشاد دي:

﴿وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [الحديد: ١٠]

او (په دوي کي) له هر يو سره الله د ښيګڼي (جنت) وعده کړېده۔ او الله په هغو کارونو چي تاسو يي کوئ، ښه خبردار دي۔

يو بل مقام کئ الله پاک فرمايلي دي:

﴿وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ﴾ [التوبة: ١٠٠]

او له مهاجرینو او انصارو نه هغه وړاندیني اولني (ایمان لرونکي) او هغه کسان چې په نیکۍ سره یې د دوی پیروي کړې ده، الله له دوي نه راضي شویدي او دوي له هغه نه راضي شویدي۔

په هغه صحابه کرامو کې چې د اسلام دین منلو ته ورمخکي شوي وو، په هغوئ کې غوره بیا (عشره مبشره) لس هغه صحابه کرام دي چې هغوي ته په یو مجلس کې د جنت زیری ورکړی شوی وو،

او په دي عشره مبشره کې غوره بیا خلفاء راشدین دي، بیا هغه صحابه غوره دي، کوم چې د بدر په غزا کې شریک شوي وو، بیا هغه صحابه کرام غوره دی کوم چې د أحد په غزا کې شریک شوي وو، بیا هغه صحابه کرام غوره دي، کومو چې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم سره د وني لاندي په شهادت بیعتونه کړي وو، د الله پاک ارشاد دي:

﴿ لَّقَدۡ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ إِذۡ يُبَايِعُونَكَ تَحۡتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمۡ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيۡهِمۡ وَأَثَٰبَهُمۡ فَتۡحٗا قَرِيبٗا ﴾[الفتح: ١٨]

يقينًا يقينًا الله له مومنانو نه راضي شو كله چې دوي له تا سره د ونې لاندې بيعت كاوه، پس ده ته هغه څه معلوم وو چې د دوی په زړونو کې وو، بيا هغه په دوي اطمينان (سكون، رحمت) نازل كړ او دوی ته يې په عوض کې نژدې بري وركړ.

په صحيح بخاري كې د جابر رضي الله عنه نه روايت دي چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم هغه صحابه كرامو ته وفرمايل: كومو چې د نبي كريم صلى الله عليه وسلم سره ددغې ونې لاندې په شهادت بيعت كولو: تاسو په زمكه كې غوره انسانان يئ، او ددوي شمير يو زرو څلور سوه تنو ته رسيدلو.

صحابه كرامو دين درسول الله نه زده كړی او مونږ ته يي په ډيرو تكليفونو رانقل كړيدي.

نو څوک چې صحابه کرامو ته بد رد وائي، په حقیقت کې د دین بیخ کندي کوي، او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم په سنتو کې شک ته لاره هواره وي.

حقیقت دادي چې صحابه کرام د الله د رسول نه وروستو أمانت دار جماعت دي، په صحیح مسلم کې د الله د رسول حدیث دي فرمائي:

«أَصْحَابِي أَمَنَةٌ لأُمَّتِي، فَإِذَا ذَهَبَ أَصْحَابِي أَتَى أُمَّتِي مَا يُوعَدُونَ»

زما صحابه زما د امت د پاره د فتنو نه د أمن سبب دي کله چې دوي لاړ (مړه) شي نو بیا به زما په أمت باندي هغه فتني وغیره راشي د کومو چې ورسره وعده شویده.

صحابه کرام د خطا او ګناه نه معصوم ندي خو د هغوي خطاګاني هغوي ته د بد رد ویلو لپاره ذریعه جوړه ول هم جواز نلري، او هغه اختلافات چې د صحابه کرامو په مینځ کې واقع شویدي، په هغې کې د بحث کولو نه ډډه کول پکار ده،

مګر که د هغي سره کوم فقهي حکم او پوهه متعلقه وي نو د هغوي د عزت او احترام سره په هغي کئ بحث کول مشروع دي، او په هغه اختلافاتو کئ چئ د صحابه کرامو په مینځ کئ واقع شویدي په هغي کئ صحابه کرام معذور ګڼل پکار دي، ځکه چئ اګر که د صحابه کرامو په مینځ کئ اختلافات واقع شوي دي، خو بیا هم صحابه کرامو د نور أمت په نسبت سره غوره خلک دي او الله پاک ورته فضیلت ورکړیدي ځکه چئ د الله د رسول سره يي صحبت او ملګرتیا کړیده.

او هغه اختلافات چئ د صحابه کرامو په مینځ کئ واقع شویدي هغه ټول اجتهادي اختلافات دي، نو اګر که په هغي کئ ځیني صحابه خطا شوي وي، بیا هم ورته د اجتهاد (کوشش) أجر او ثواب ملاویږي.

ځکه چئ دوي د الله د رسول سره ډیر ښه ملګرتوب کړیدي او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم سره یي هیڅ قسم اختلاف

ندي کړی، ځکه خو په نور ټول أمت باندي صحابه کرام غوره او د فضیلت خاوندان دي.

د صحابه کرامو په مینځ کښ اختلافات یوه داسي دروازه ده چښ کله څوک هغه په یو صحابي را کلاو کړي نو په نورو صحابه و هم راکلاويږي، ددي وجښ نه تابعینو او تبع تابعینو به په دې مسائلو کښ د بحث کولو نه ډډه کوله، د عمر بن عبد العزیز نه د عثمان، او علي رضي الله عنهم په مینځ کښ د جنګ، او د جنګ جمل، او د صفین جنګ متعلق پوښتنه وشوه؟ هغه په جواب کي وویل: دغه داسي ویني دي چښ زما لاسونه د هغي نه الله پاک محفوظ ساتلي دي، نو نه غواړم چښ خپله ژبه په کښ ککړه کړم.

د صحابه کرامو پخپل مینځي اختلافاتو کښ بحث ځکه ندي پکار چښ ددي باره کښ د هیچا نه د قیامت په ورځ تپوس نه کیږي بلکه د هغوي د فضیلت او حقوقو باره کي به تپوس کیږي.

پنځلسم فصل

د کفر نه غیر په ګناه کبیره باندي مسلمانان نه کافر کوو او نه يي د ملت نه خارجه وو.

الله پاک ته کنځل کول کفر دي او دا په جرم کئ د شرک نه لوې جرم دي، ځکه چئ مشرک د الله پاک سره شرک کوي خو د کاڼو او جماداتو درجي ته يی نه راښکته کوئ، بلکه مشرک خو کاڼي د الله پاک درجي ته ورپورته کوې، او هر چي الله پاک ته کنځل کونکي دي هغه خو الله پاک د کاڼي او جماداتو نه هم ښکته کوئ، ځکه خو الله پاک ته کنځل کول ډير لوي کفر دي.

او په کفر کي زيادت او نقصان هم راځي، لکه څنګه الله پاک فرمايلي دي: ﴿ تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴾ [الشعراء: ٩٧-٩٨]

قسم په الله، يقيناً مونږه خامخا په ښکاره ګمراهۍ کي وو۔ کله چي مونږ تاسو له رب العلمين سره برابرولئ۔

په يو بل مقام کي الله پاک فرمايلي دي:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلضَّآلُّونَ ﴾ [آل عمران: ٩٠]

بيشکه هغه کسان چې له خپل إيمان راوړو نه بعد کافر شول، بيا په کفر کې (تر ځنکدنه) مخ په وړاندې لاړل، (نو) د هغوی توبه به له سره نه قبليږي او همدغه کسان ګمراهان دي۔

ليکن د کفر زيادت او کمي دوزخيان د دوزخ نه نشي راويستلی، خو د کفر سره سم به يي عذاب ډيريږي او يا کميږي، د الله پاک ارشاد دی:

﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدْنَـٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يُفْسِدُونَ ﴾ [النحل: ٨٨]

هغه کسان چې کفر يي کړيدي او د الله له لارې نه يي بندول کړيدي، مونږ به هغوي ته عذاب د عذاب له پاسه ورزيات کړو، په سبب د هغه چې دوي به فساد کاوه۔

مونږ د هيچا لپاره د جنت او جهنم فيصله نه کوو مګر هغه څوک چئ د هغي فيصله په قرآن او سنت سره شوي وې، خو

دومره وايو چې هر څوک د إيمان او توحيد په حالت کې مړ شو جنت ته به ځي او چې څوک د کفر او شرک په حالت کي مړ شو دوزخ ته به ځي.

شپاړلسم فصل

د ازادۍ حقيقت هغه دادی: چې بنده د بل هرچا د غلامۍ نه آزاد شي، او يواځې د الله پاک عبادت او بندګي وکړي، او د آزادي داسي مفهوم چې د الله پاک د أوامرو او نواهي نه اعراض کول دا نفس پرستي او خواهش پرستي ده، د الله پاک ارشاد دی:

﴿أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَٰوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴾ [الجاثية: ٢٣]

ايا نو تا هغه کس ليدلي دي چې خپل معبود يې خپل خواهش ګرځولي دي او الله هغه په علم باندې ګمراه کړ او د هغه په غوږونو او د هغه په زړه يې مهر ولګاوه، او د هغه په سترګو

يې پرده واچوله، نو ده ته به له الله نه بعد څوك هدايت وکړي-، ايا نو تاسو پند نه اخلئ!-

هغه څوک چې د انسان لپاره دا رواه کوئ چې هر څه وايي، او هر کله يې وائي، او هر څه چې زړه يې وغواړي ودي کړي دا خو په خقيقت کې د خپل خواهش او د شيطان بندګي ده.

ځکه چې انسان د بندګي په صفت پيدا شويدي چې د خپل رب عبادت او بندګي نکوئ نو ضرور به د خپل خواهش او شيطان بنده جوړيږي.

که چيرته په د نيا کي يو انسان وي نو په هغه باندي به الله پاک شرعي احکام نه وي فرض کړي چې په قتل کې قصاص شو، د تهمت حد شو، د سترګو حفاظت شو، د ميراث احکام شو، همدغه شان به په هغه باندي يي زنا، سود خوري، وغيره نه وي حرام کړي بلکه دا شرعي احکام يي ددي لپاره مقرر کړيدي چې ددي انسان سره دده د جنس نه نور انسانان شته او چې څومره انسانان زياتيږي همغه ومره د ژوند د درستګي

لپاره شرعي احکام مشروع شويدي، همدغه شان که چرته په فلکي نظام کې يواځې سپوږمي وي، نو په هغي باندي به الله پاک دا خاص ګردش نه وي مقرر کړي خو چې کله په فلکي نظام کې نور ستوري وغيره دي نو د فلکي نظام د درستګئ لپاره د سپوږمي داسي ګردش مقرر شويدي، د الله پاک ارشاد دی: ﴿يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ [الأعراف: ٥٤]

هغه په شپې سره ورځ پټوي، په دې حال کي چې دا (شپه) هغي (ورځ) لره په تلوار سره طلب کوي او (پيدا کړې يې ده) لمر ستړکه، او سپوږمۍ او ستوري، چې د هغه په حکم سره مسخر کړی شويدي، اګاه شئ! خاص هغه لره دي پيدا کول او حکم کول، ډېر برکت والا دي الله چې رب العلمين دی۔

په يو بل مقام کې الله پاک فرمايلي دي

﴿لَا ٱلشَّمۡسُ يَنۢبَغِي لَهَآ أَن تُدۡرِكَ ٱلۡقَمَرَ وَلَا ٱلَّيۡلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِۚ وَكُلّٞ فِي فَلَكٖ يَسۡبَحُونَ﴾ [يس: ٤٠]

لمر لره ممكن نه دي چي سپوږمۍ رالاندې کړي او نه شپه په ورځ ړومبۍ کيدونکې ده او هر يو په (خپل) مدار کې لامبو وهي.

د دين او دنيا د سمون په خاطر د اسلام د مبين دين احکام مقرر شوي دي، او هرڅوک چئ د اسلامي شرعي احکامو نه سر غړونه کوئ نو د سزا مستحق ګرځي.

دين اسلام قبلول ضروري او واجب دي او دين اسلام بېرته پرېښودل کفر او ارتداد دي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿وَمَن يَرۡتَدِدۡ مِنكُمۡ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتۡ وَهُوَ كَافِرٞ فَأُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾

او په تاسو کې چې څوك له خپل دين نه وګرځيده، بيا په داسي حال کې مړ شو چې کافر و، نو دغه کسان (چې دي)

ددوي عملونه په دنيا او آخرت (دواړو) کي ضايع شويدي او دغه کسان د اور ملګري دي، دوي به په هغه کي تل ترتله (هميشه) وي۔

او په صحيح بخاري کئ د عبد الله بن عباس رضي الله عنهما نه روايت دي، چئ نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:
«مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ» چاچي دين اسلام بدل کړ قتل يي کړي.

د الله پاک عبادت او بندګي د ټولو مخلوقاتو د پيدائش هدف او مقصد دي، او څوک چئ ددي نه سرغړونه کوئ ګويا که هغه په دي حقيقت (چئ د مخلوقاتو د پيدائش مقصد د الله پاک بندګي کول دي) يقين او إيمان نه لري مؤمن نه بلل کيږي.

په دنيايي نظام کي د يو ملک د قانون او نظام نه سرغړونه رواه نه بولي، او د الله پاک د عبادت نه سرغړونه کوئ، نو دا ددي وجئ نه چئ د مخلوقاتو د پيدائش مقصد او هدف دده

په زړه کې کمزوري دي او يا بيخي د مينځه تللی دي، د الله پاک ارشاد دي:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾[الذاريات: ٥٦]

او ما پيريان او انسانان ندي پيدا کړي مګر د دې لپاره چې دوي زما عبادت وکړي.

هغه ذات چې انسانان او پيران يي په دنيا کې د خپل عبادت او بندګۍ لپاره پيدا کړيدي، همدغه ذات به ورسره په آخرت کې حساب او کتاب کوي، الله پاک دي زمونږ حالت او راتلونکی ښه کړي.

و صلى الله و سلم على نبيه محمد ومن اتبعه.